

Barcelona — Valencie — Madrid

V měsíci červenci jsem ztrávil docela nenadále 17 dní na půdě Španělska. Viděl jsem třikrát Barcelonu i Valencii, viděl jsem nezapomenutelný Madrid a jeho horké fronty u Brunete, Villanueva de la Cañada, Villanueva del Pardello a El Escorial.

Jsem vděčen příležitosti, která mne zavedla na tuto půdu. Její osud se mne už celý rok velmi palčivě dotýká. Arci toto palčivé soucítění je jenom náhodou také soucítěním demokraticky stranickým. V podstatě pálí člověka jenom uražený smysl pro spravedlnost. Mučili jsme se také pro Habeš, mučil nás (a snad nejvíce) osud katolických Basků. Mučili bychom se i pro nacionalisty malého národa, znásilňovaného mocnými dravci. Srdce se prostě samo pohne vždycky na stranu slabšího, znásilňovaného.

Snad nechybují, domnívám-li se, že při pozvání ke kongresu na španělské půdě (jemuž vděčím za šťastnou příležitost), hrálo roli hlavně mé bývalé legionářství. Protože jsem byl také kdysi dobrovolným bojovníkem za svobodu na jedné z front naší revoluční doby a že jsem byl přitom svědkem už jedné revoluce a jedné občanské války.

Proto myslím, že — byť i bezděky — jsem dobře užil dané příležitosti. Ze 17 dní, ztrávených na španělské půdě, byl jsem jen 3 dny s kongresem. Čtrnáct dní mi zbylo na nezávislý shon po tepnách této bolavé země...

Takový příval obrazů a dojmů, vtěsnaný do horkých pouhých 17 dní, může býti zřejmě jen letmou ilustrací k tomu, co je nám už odjinud a důkladněji známo. Nemohu a nechci se ani v reprodukci pokoušet o nic jiného.

Ale je-li tomu tak, patří k věrné reprodukci i kulisy doby a světa, z něhož jsem se na Španělsko díval. Je to náš svět, který si resignovaně odvykl mravnímu rozhořčení nad nezahalenou cynickou diplomatickou lží a krvavým státnickým banditstvím. Bylo to v době, kdy se zdálo, že průhledné „incidenty“ zahajují odkrytý boj proti španělské republice, podobně jako požár říšského sněmu zahájil odkrytý boj proti demokracii německé. A protože k španělským věcem patří neodlučně i německá letadla a spor německo-sovětský, patří k ilustraci kulisy i pohled z letadla (největší revolucionář doby), které se vysmívá „velikosti“ našeho světa i zmatku ve stísněné hromadě soukromých parcel a všem hranicím a mezím — i mezím občanské války. Patří k tomu i pohled na ono bezděké pavilonové sousoší německo-sovětské na mezinárodní výstavě pařížské. Nejen to rozjásané, bezmála škádlivé gesto dvou mladých figur proti mračně načepýřenému orlu. Myslím víc na ony tváře v mohutném sousoší před vchodem do německého pavilonu. Na tváře, které hledí do mezinárodně sbíratelného houfu výstavních architektur a na lidský dav před sebou s takovým pyšným nepřátelstvím a pohrdavou zlobou, že je vám těch, které mají představovat pro tuto opuštěnost, až lidsky upřímně líto.

A tak tedy Španělsko.

Nejprve obecně. Lidé se ptají na pořádek (k tomu patří i jídlo) a na kostely v celém Španělsku.

Tedy: klade-li někdo zvláštní váhu na pořádek, při čemž arcí pod pořádkem rozumí nerušeně hladký běh společenských věcí a soukromého všedního dne, může být překvapen pořádkem, který snad neočekával v revolučně anarchistickém a válčícím Španělsku. Přitom tento pořádek musel býti stvořen, když vypověděly službu staré opory pořádku, stará policie a vojsko a uprostřed občanské války. Jistě, že po roce války je někde i fronty, známé nám z poslední války, ale právě lidé v těchto frontách mohou svědčit pro pořádek. Já arcí nebudu za důkaz pro zásobování pokládat to, že jsme si tyto své nutné potřeby mohli tam, kde jsme byli, hladce a v podstatě lacino koupit.

Ochromen je normální pořádek na železnicích. Jsou roztrhány frontami a uhlí je špatné. Všecky tři vozové třídy řídkých vlakových spojů jsou zaplaveny šedivým demokratickým lidem v uniformách i bez nich. Byli jsme asi jediní, kteří si pro druhou třídu vlakovou také zaplatili lístek. Oddělené jsou jen spací vozy a soukromá auta, mohou-li býti propuštěna sítí vojenských stráží u vjezdu i výjezdu z osad.

Všude vidíte zazděné chrámy. Byl to vedlejší nečekaný zjev sociální vzpoury. A jsou tu proto i kněží, kteří nežalují na vzbouřence, ale na církve, podobně jako jsou tu i monarchisté, kteří vinu za revoluci nedávají lidu, ale monarchii.

Barcelona, Valencie, Madrid.

Také nejprve zevně.

Jsou to, jak známo, skvělá města. Jako by ani nepatřila do této země. Mohla by býti spíš městy kolonizátorů v kolonii. Dnes mohou být symbolem pro diferenciaci španělské demokracie. Společný je jim (a to sjednocuje jejich hlas s hlasem provincie) vzrušený a vzrušující pathos plakátů, propagujících potřeby doby.

Pohled na Valencii, sídlo ústřední vlády španělské: město přelidněné ve svých domech, hotelích, ulicích, tramvajích, kavárnách, nádražích, divadlech i biografech. Musí být úsporným v bytech, cukru i chlebě. Je plné aut a téměř bez autodrožek. Dělné město, plné mladých důstojníků z vojenských ústavů, ze škol i z kursů. Podle barev svých praporů je španělsky republikánské.

Madrid po jeho boku je město bez praporů a bez pathosu, mimo ten, který mu dává střízlivá neobyčejná skutečnost. Je to ohromující a nepředstavitelné město. S jednoho boku je to jen mrtvý pahýl. Zříceniny, sesuté domy, barikády z pískových pytlů, z kamene i betonu. Mrtvé ulice, zbytky domů, hromady rumu a rozseté trosky věcí. Zeleň opuštěných parků. S druhého boku je to skvělé velkoměsto, které jako by chtělo honosnou normálností svého života zklamat vaše očekávání zkázy. Je vytrženo z půdy na mrtvém boku, ale zapouští síť nových cest i nové železnice na živé straně. Tu má

i čisté vzdušné ulice, pompesní náměstí, bulváry s pěstěným stromovím i alejemi palem, paláce bank, přeplněné kavárny, obchody, pouliční stánky a pouliční prodavače a kameloty, až do těch španělských čističů bot. Na ulicích je všední, normální, bezstarostný dav, který převykl svému životu.

Mezi mrtvým městem a normálně živým je směs prudkého života i trosek.

Město si zvyklo na rány z děl, skučení granátů a hluché detonace (kde je to asi?). Zvědavě se ulice podívá jen na řetězy a girlandy bílých obláčků, které protiletické baterie zavěšují do stop nepřátelských letadel. Letadla je možno postřehnout, když se jim ve slunci a ve výškách jako malým muškám zablesknou křídla. Večer v živé části města povykují na ulicích děti. Noc je tu temnější a tišší než ve Valencii. To je zevně tvář Madridu.

Madrid, jak jsem řekl, je bez praporů. Ale díváte-li se okolo sebe na plakáty, do knihkupeckých skříní a vůbec na lidi, postřehnete, že tu, na rozdíl od jiných měst, převážný vliv mají komunisté (a spojení socialisté). Je to pochopitelné, vidíte-li mocnou strojovou páteř jeho obrany.

Barcelona. Měřeno hladkostí všedního života, teokoucího bezstarostně a s bujarou veselostí, byla by Barcelona nejlepším příkladem pro pořádek lidového i revolučního Španělska. Barcelona také jediná svítila i v noci.

Valencii jsem viděl třikrát a vždycky mi ukazovala tutéž tvář. V Barceloně to byla třikrát vždy jiná tvář.

Podle barvy svých praporů a odznaků je Barcelona černorudá a rudá, anarchistická, syndikalistická. Počtem teprve po nich přicházejí národní katalánské a španělské republikánské barvy.

Prvé setkání bylo na podvečerní promenádě, uprostřed převážně rudočervené a rudé dekorace, pod nálehavým voláním plakátů, před pustým a dosud zabarikádovaným domem POUMU, před hřmícím tlapačem biografu (snad také CNT a také ona směs republikánské propagace, smíchaná s barevným americkým operetním kýčem). Byly tu stánky s mapami Španělska, s obrazy Duruttiho, Lenina, Stalina, Marxe i dona Azani, plné knih, brožur a novin španělských, katalánských, francouzských, ruských i německých. Nekonečný bulvár, kam oko dohlédlo, byl zaplaven davem, s daleka podobným spíše demonstraci, než prosté večerní promenádě. A byl to jednotný lidový dav, v uniformách, jak si je vymyslela pro své milice fantasie různých stran a skupin i jak je nyní již předpisuje nová řádná armáda republiky, i dav bez uniforem: v dělnických kombiné i občanských šatech, s odznaky revoluce i republiky. Byl to mladý dav z mužů i žen, veselý a bezstarostný, jakoby nebylo války, jako by vyšel do ulic radovat se z bezpečné svobody nebo oslavovat hotové vítězství.

Při druhém setkání to byla Barcelona skvělých obchodních domů, restaurací, kaváren, barů, francouzských i amerických. Měšťané spěchající za svým zaměstnáním. Byla tu Placa di Cataluna s budovou pošty, kde mezi dvěma stejně junácky bezstarostnými promenádami dovedly při anarchistickém revolučním gestu vykrváčet stovky právě takových lidí, jaké tu potkáváme.

A po třetí se mi do skvělých bohatých jídelen Barcelony, mezi záhadný blahobyt, připletl zřetelně demonstrující hlouček mladých invalidů z občanské války.

Připomněl se mi Kijev a Moskva na konci občanské války z roku 1924. Nepmané a lidé z front hledající práci.

Ale ještě něco. Kdybyste nevěděli, co znamenají písmena CNT a UGT na štítech domů, na černorudých, celým městem snujících autodrožkách, na tramvajových vozech, na autobusech, lokomotivách, na lodích, na vstupenkách kina, do něhož jste ze zvědavosti zašli, na vyhláškách pensionu nebo hotelu, v kterém bydlíte, a jídelny, v které obědváte, sotva byste si všimli toho, že mechanismus tohoto pořádku není poháněn majiteli podniků. Že je veden nebo aspoň kontrolován organizacemi zaměstnanců. Není tu ještě plánu a jsou tu potíže s podílem důchodu, na který má nárok vláda a stát.

A to už nikoho nepřekvapí, že v tom či onom šlechtickém domě, uzavřeném dříve do sebe a svých starozámeckých snění, se usídlil v pořádku spisovatelský nebo intelektuální klub, že v té či oné vile — nyní snad vile DURUTTI nebo vile LARGO CABALLERO, jsou dětské kolonie, tábory mládeže a že jsou tu i jiné sociální výboje, uznávané i v demokraciích a jinak často aspoň svým názvem připomínající sovětský vzor.

Válka tu zastavila vývoj revoluce a vrátila ji zatím na reálnou základnu lidové fronty.

Lidová fronta na španělské scéně s mezinárodní kulisou.

Pod všemi sedmi prapory lidové fronty je nesporně mohutné jednotící hnutí, jež dalo základ k této společné frontě sedmi praporů. O pořádku španělských věcí a španělské svobodě jsou v onom hnutí představy určitě v čemsi základním jednotné. I když se rozejdou v podrobnostech a v důsledcích, i když to v demokratickém průměru není určitý socialismus, jsou to jistě představy jiné, než u mocných a nejmocnějších demokratů onoho demokratického, Španělsku přátelského světa, v kterém je demokracie ještě všennárodní. Jak je to potom těžko, vyhnout se pokušení a nepohledět vlídně a bez předsudků na pořádek věcí, nabízený Francem. Vždyť on snáže než jeho odpůrci může rozdělit mezinárodně španělské národní bohatství, a je schopen k tomu zajistit i kapitánům demokratického kapitálu vůdcovství španělských Gefolgschaftů.

Přes to ti, kteří vidí, co je v banku této diplomatické hry demokraticko-fašistické, poctivé, zavrhnou i metody teroru, dokazují svou demokratičnost světovým demokraciím a těm, jejichž nejmocnější složky se ne vždycky rozpakují přiznat se hlasitě, že by jim tato demokracie, a demokracie vůbec, za dnešních vyhlídek mohla být ukradena.

Anarchisté a trockisté mohou snadno odhalovat pravdu, i když sami pravdu nemají.

A za těchto poměrů je silou i slabinou lidové fronty, že lid, pro jehož dětskou důvěřivost zůstává skryta složitost diplomatických existencí, který nemůže nevěřit jednoduchému pojmu své spravedlnosti, který ochotně věří slovům i tvářím, že tito „kamaradas“ i „kamareros“, sebevědomě a s pýchou přijímají pozornost mohutného demokratického světa a takto také zvedají druhu a i hostům na pozdrav statečně zařatou pěst:

„Salúd!“

Salúd! Má to přízvuk na druhé slabice, zní to proto energicky: bezpečně, útočně, vítězně! Z úst muže,

i ženy z lidu, kteří mají syny na frontě, z úst vojáka a dobrovolníka interbrigády, i pokrokového liberálního měšťáka. V ústech obchodníka to mělo jen zdvořilou určitost přitakávání.

V celku je to jen sjednocující heslo, tak jako české předválečné „nazdar!“. Budí to jistě pocit obecné jednoty republikánského lidu (a umožňuje to také pod touto vlnou obecné důvěry úkryt nepříteli). Způsobuje to také, že i vy, kteří jste překročovali hranice s úzkostí a s obavami, v obecné důvěřivosti a normálnosti tohoto pořádku zapomínáte na mnohou zneklidňující skutečnost (kterou ostatně odtud ani nevidět), že jste ochotni v obecné sebedůvěře věřit v nezbytné vítězství a podceňovat i onu dokonalou moderní válečnou mašinu, kterou generálským odborníkům ve válce připravili, proti této lidové důvěřivosti, neomezení fašističtí diktátoři. Také si asi se všemi myslíte: Co se nám může stát, jsme-li všichni proti Francovi, a je-li s námi lepší většina světa?

Viděl jsem letmo mnohou tvář a uvažuji o lidech lidové fronty:

V ů d c i: Nelze s celým srdcem nepřisvědčit těm mužům, kteří s tak ryzím ohněm, přímo krví vlastního srdce stojí za pokrokovou věcí svého lidu. Slyšel jsem mluvit jednoho. Nerozuměl jsem slovům, ale byl jsem stržen a rozechvěn: jejich vlastním poctivým rozechvěním.

L i d: Nejprve ona zdvořilá měšťanská část. Není třeba pochybovat, že jejich „salúd“ upřímně přitakává republikánskému pokroku a boji proti Francovi. Představují si, že je podněcuje k tomu i lichotivá účast velkého kulturního demokratického světa. Uznali práva lidu i svoje povinnosti při demokratickém dohodování. Schvalují hrdinnou lidovou frontu i v troskách Madridu, tleskají za jeho pravdu, kterou mu ochotně přiznali. Ale přece jen na rozdíl od tam těch, nemohou způsobit, aby Franco a jeho řády byly pro ně stejným strašidlem. Jejich velkým činem pro republiku je to, že jsou pro ni, že nejsou pro Franca.

V Barceloně. Lidová fronta má v rámci španělské demokracie ještě vlastní katalánský odstín svobody. Když vám s pochopitelnou chloubou ukazují památky své národní minulosti (jak byste při tom nemohli myslit na Hradčany a radnici staroměstskou), když vám v universitě ukazují v národních krojích nádherné národní tance, svádí vás — a možná docela nesprávně — k tomu, že si jako Čech představujete i onen anarchismus a antimilitarismus katalánský, který se jako vzácný trs uchoval bez spojitosti se světovým dělnickým hnutím, v něčem podobný našemu českému předválečnému poctivému anarchismu a antimilitarismu národně sociálnímu. A možná že si i představujete, že tak nějak podobně, jenom s rozdílem temperamentu, by byl vypadal i český anarchismus, kdyby protiimperialistická revoluce byla vypukla ve Vídni a v Rakousku místo v Petrohradě a v Rusku.

Jsou to jistě i tu odhodlaní bojovníci proti fašistickému útlaku a proti militarismu. Angličan, dobrovolník bývalé leninské trockistické divise, účastník posledního barcelonského anarchistického odboje, který sám sebou je dnes důkazem, že jsou anarchisté, kteří stojí dál věrně v lidové frontě, mluvil o bývalé anarchistické a antimilitaristické „operetní aragonské frontě“. O nevyužitých možnostech útočných úspěchů, k nimž nechybělo nic, než rozkaz. O míru na této jedné frontě uprostřed obecné války. O zadržovaných zbraních (kulometry, děla i tanky) a o tom, jak jim byly vzaty.

Vyprávěl o své trockistické bývalé divisi, o její úloze v anarchistické vzpouře. Trockisté. Ve jménu Lenina chtěli provést takové povstání, jaké se kdysi povedlo Trockému — jak sám svědčí — i mimo předpoklady samého Lenina. Dovolávají se obdob, kterých podle mého mínění není. Neboť s SSSR a zrušením soukromého vlastnictví výrobních předsudků, s tímto základním rozdílem, jiným vývojovým směrem, napařád přehlíženým, dostal svět svou novou osu, ke které se vyvíjel. Tytéž věci dostaly jiné položení s jinými vztahy. Potom: Španělsko nemá prostoru Ruska, zaručujícího revoluci čas, dnes ještě není válkou unavených a rozložených intervenčních armád. A tak dále. Je-li tu doba, bylo by možno docela dobře ji hledat také v romantickém inteligentském revolučním odboji proti brestlitevskému míru, proti Mirbachovi v Moskvě, v útocích a atentátu na Lenina, a v leninském smíru revoluce proletářské s kulackou vesnicí v době občanských válek.

Není pochyby, že tito revolucionáři nemíní pomáhat Francovi. Ale není třeba mnoho důvtipu k tomu, aby Franco pochopil cenu levého odboje, umožněného představou bezpečí z prava, aby Franco, který se hrozí anarchistů ve svém území, podepřel anarchisty u protivníka. Aby pochopil cenu míru na aragonské frontě a odsunul zúčtování tady až snad na poslední místo ve svém operačním plánu. Je možno bez násilí věřit, že v Barceloně nevystupují fašisté. Ve Valencii vystupují aspoň v temných nocích, strhávající partisanský plakáty lidové fronty a črtající někde letmo hákový kříž. V Barceloně ukazují pohodlněji své nelíčené odhodlání pod revolučními hesly.

A konečně — hlavní hrdinové lidového boje, který podepřel SSSR. Komunisté.

Není pochyby, že demokratická vláda lidové fronty je a musí být na svém geografickém místě vzdálena komunismu. Že Španělsko tedy není a ani po vítězství lidové fronty nebude komunistické. A přece páteří branných sil demokratické republiky jsou komunisté, dnes se sjednocující se socialisty. Jak to? Tvořili daleko největší část mezinárodních brigád. Mezinárodní brigády zachránily a uhájily Madrid pro vládu lidové fronty. Byly v rozhodující době na všech rozhodujících frontách ve všech rozhodujících bojích. Ztratily polovici svého stavu, ale umožnily organizaci španělské armády. A i dnes vedou a brání Madrid. Jako bojovníci a dobrovolníci na frontě, kterou podpírá SSSR, jsou nejrozhodněji pro pořádek, disciplinu a jednotné velení. Vyčistili prý Madrid od špionáže i sabotáže páté Francovy kolony. Ubránili ho před anarchisty a trockisty. Žehrají proto hlasitě na nedostatek čekistické bdělosti v důvěřivé Valencii a v Barceloně. Nemají lehkou posici proti agitaci zleva. Myslí si asi, že ani Lenin neměl svou práci lehkou. Cítí se zřejmě v úloze realistického střízlivého Lenina z doby ústupu před Německem i ústupu před Nepem.

Jsou politickými komisaři lidové španělské armády. Střeží ji proti anarchismu a trockismu. Hájí lidovou frontu. Ostatně demokracie této lidové fronty je zásluhou fašismu skutečně jiná, než demokracie vůbec, demokracie všennárodní.

Camarada Jesús Hernández, komunistický ministr národní osvěty, vydal ilustrovaný slabikář pro vojáky lidové armády. Učí se jím rychle gramotě prosté i politické. Je to „Cartilla escolar antifascista“. Ve třech barvách republiky. Jedenadvacet lekcí, jedenadvacet hesel, na nichž se vojáci učí číst a psát. Prvé heslo zní „República democrática“, druhé „El presidente de la

República“, třetí vyzývá celou lidovou frontu k oddanosti zákonné demokratické vládě. A tak to jde dál přes hesla „nebudeme nikdy otroky“, „porazíme fašismus“, přes hesla o válce a práci, o půdě, která patří těm, kdo na ní pracují, k závěrečným lekcím: „La Unión Soviética nos ayuda“ — „Solidaridad internacional“ — „Lenin, nuestro Gran Maestro“ a závěr: „Una España prospera y feliz“.

Ke slabikáři je přiložen lístek s předtištěnou adresou, který kamarád voják na konci učení posílá kamarádu ministru.

V poměru Sovětského svazu k španělské demokracii, ve službě komunistů na jejích frontách vnějších i vnitřních nutno proto hledat vysvětlení zvláštního poměru španělské demokracie a zvláště jejího vojenského velení k těmto bojovníkům, kterým za jejich služby objektivně nemůže nic slíbovat. *Jaroslav Kratochvíl*

poznámky

Historie anglo-italského přátelství

Angličané a Italové byli tradiční přátelé v evropské politice 19. i 20. století. Přátelství to nebylo jen „turistické a sentimentální“, jakým jej shledala nedávno revue mladší fašistické generace. Dospěla k tomuto úsudku v době nejostřejší polemiky o intervenci ve Španělsku, a nyní tam patrně najdeme stejné obrátě odůvodněnou these opačnou. Hleďme se dobrat, pokud možno, „věci samé“, bez ohledu na časové direktivy Duceho a zahraničního úřadu.

Tedy především jisto jest, že přátelství mezi Anglií a Itálií nebylo právě rovné a dobrovolné, což je, jak známo, předpokladem upřímnosti a trvanlivosti. Bylo s anglické strany poněkud blahovolené a protekční, se strany italské bylo to dlouho částečně přátelství ochotného sekundanta, částečně přímo závislého pomocníka. Itálie dlouho neměla na vybranou. Musila být zadobře s vládkyní moře při svém zeměpisném položení a utváření — poloostrov s dlouhými otevřenými břehy a zavřenými východy z moře u Gibraltaru i Suez. Do Erythre dostala se kdysi na výslovný podnět z Londýna. Nesmíme zapomenouti, že v těch dobách byla tu ještě živá konkurence mezi Anglií a Francií v koloniální expansi. Anglo-italské přátelství zakládalo se tedy tenkrát „přirozeně“ na společném nepřátelství k Francii.

Ale Angličané a Italové mají také nesporně mnoho společného ve způsobech v celé politice mezinárodní. Ten realismus a empirismus, nedostatek doktrinářství a pevných směrnic, neochota vázati se na určité konstelace, snadnost přechodu a přizpůsobení, mají sice tu i tam různé ideologické a psychologické založení, ale v praktické politice výsledek je stejný. Proto jsme také viděli na mírové konferenci a v poválečné politice Angličany a Italy stále v souhlasu o směrnicích reparačních a zejména právě v poměru k Německu. Ani rúrská episoda na tom nic nezměnila, třebaže se tu již ukázala nová fašistická Itálie a nová úloha Mussoliniho jako samostatného činitele. Začátek krise anglo-italského poměru je zde.

Fašistická Itálie osamostatnila se od anglického protektorátu, který se jí nezdál srovnatelným s národní důstojností, a vznesla nárok na vlastní imperiální posici. Poněvadž zeměpisné skutečnosti, které diktovaly ten určitý „dobrovolný“ stav inferiority Itálie vůči Anglii, se nezměnily, plyne již z toho, že Itálie se octla od převratu v otevřené vzpourě proti Anglii, která svými starými mocenskými posicemi Itálii a její mocenský rozmach tísní. Dokud Itálie se spokojovala s druhým místem, mohla je mít, a Angličané a Italové mohli být přáteli. Mohou jimi však zůstat, když Itálie chce také první místo, mohou existovat dvě imperia ve Středozemním moři, z nichž jedno je v něm uzavřeno? Nemusí Itálie se pokoušet svou klec rozbit? A může „mare nostrum“ být ještě „hlavní silnicí“ britského imperia? To je ta otázka.

Italové si připomínají, že Angličané byli i v nejlepších dnech velmi citliví, kdykoli se posice ve Středozemním moři poněkud

posunuly ve prospěch Itálie. Když za války tripolské, už v roce 1911, Italové zabrali Rhodos a Dodecanesos, Anglie zábor neuznala, a v míru sevreském přinutila pak Italy, aby se zavázali ostrovy vydat Řecku — což se nestalo, když smlouva sevreská nikdy nevešla v život. Angličané však trvali na provedení smlouvy a vážali na to uskutečnění svého závazku ze smlouvy londýnské z roku 1915, již se Itálii slibují kompensace v koloniích po vítězství ve válce světové. Teprve zásluhou Chamberlainovou upustila Anglie od tohoto junktívu a vyrovnala se s Itálií vydáním plodného území řeky Juby v pohraničí afrických Kenye a Somalska.

Mussolini nespokojuje se však žádnými „milodary“. Chtěl velkou koloniální říši a opatřil si ji v Habeši. Zabrání Habeše samo o sobě Anglii nepoškozuje. Při trvání dobrého poměru mohlo jí býti ještě na prospěch. Koloniální úřad podal také v tomto smyslu svou zprávu. Itálie je tak nasycena — na cizí útraty. Ale, nehledíme-li zas k celému rozsahu a dosahu aféry, která vznikla z anglické věrnosti Společnosti národů — jak se dostat z Itálie do nového italského císařství, když Suez a Sudan jsou v rukou anglických? Anglie, kdyby chtěla být nepřitelem Itálie nebo, což je totéž, kdyby Itálie chtěla být nepřítelkou Anglii, může Itálii ve Středozemním moři udusit. Vyrovnala se právě proto rychle s Egyptem a pomáhá jej dokonce silně vyzbrojit, řeší s urychlením otázku palestinskou a opevňuje východní břehy středomořské i rudomořské. Nemusí se imperialistická Itálie zmocnit i posic a území přístupu?

Na druhé straně válka ve Španělsku má v jádře týž problém: otevření východu z moře Středozemního pro Itálii na volný oceán. Anglie zde po dvě století ovládá úžinu gibraltarskou — ovládá ji, pokud Španělsko zůstává v úpadku, v němž se octlo v 17. století, neboť větší část břehů je zde pořád španělská. Mussolini vzkríšením Španělska, vytvořením podobné samostatného, sebevědomého a vyzbrojeného režimu tam, jakým je Itálie sama, chce docílit zlomení vlády Anglie nad úžinou. Praktické důsledky vidíme již dnes; když nacionalistická vláda postaví pár děl, třeba slabého kalibru a bez nepřátelského úmyslu, v Ceutě a u Algecirasu, nezávisí již průjezd úžinou jen na Anglii, a sám Gibraltar jeví se ohrožen. Tato skála (nic než skálu a přístav Anglie tu nemá) ztrácí ostatně velmi na ceně již tím, že na ní nelze udělat aerodrom, a naproti tomu v Africe u Ceuty je místa dost. Anglie musí být se Španělskem, podobně jako s Itálií, jen buď velkým přítelem nebo velkým nepřitelem.

Tak vše souvisí. Anglie setkává se zas jednou po více než sto letech s přímým vyzváním. Podle svého zvyku hledí nejprve vyhnouti se boji, ale musila si již uvědomit, že se mu nevyhne, dokud se mu bude musit vyhýbat, dokud nebude silná a nebude mít silné spojení. Odtud zbrojení posledních dvou let a těsné sblížení s Francií. To ovšem neznamená ještě rozhodnutí k boji, ale znamená to odhodlání boj přijmout, kdyby nebylo vyhnutí. Anglie je dnes už v situaci, že může boj přijmout. Jde jen o to, jestli jí Mussolini k boji donutí, či naopak zda jí umožní, aby bojoval nemusila. Všichni vědí, že Angličané bojují neradi, ale že bojovat dovedou a jsou zvyklí vítězit. Itálii učí Mussolini již patnáct let bojovat a vítězit, ale přitom přiznává, že Itálie si vždy válku ráda uspoří, a sám ještě také nikdy nic neudělal, aby válku vyvolal. I v nejkritičtějších chvílích ponechal vždy „tém druhým pánům, aby střelili napřed“. Jak manévroval v habešské krizi, manévruje i nyní. Přes všechnu válečnou propagandu bojuje jen politicky.

Je docela dobře možné, že Mussolini míní jen to, co říká. Neboť náhodou je to také vše, co může dělat a co může dostat, bez strašlivého rizika války. Ostatně dnes dá se již přímo dokázat, že Mussolini se nejen vyhýbá válce stejně jako Angličané, nýbrž fakticky na ni nepomýšlí, neboť jinak by byl musil použít už jedné z těch častých krásných příležitostí k válce, které se vyskytovaly v posledních dvou letech — a nečekat, až se Anglie vyzbrojí. Vzpomínáme si na skvělý vtíp z kteréhosi italského humoristického časopisu z doby sankční války. Starý anglický gentleman obléká si těžkou zbroj a vzkazuje po komorné, aby pan nepřítel laskavě počkal, až bude hotov. Nuže, italský nepřítel ukázal se také gentlemanem a opravdu počkal. Kdyby se chtěl s Anglií bit až po takové přestávce, a teprve až se ještě podrobným zkoumáním zjistí, že dohoda není možná, osvědčil by věru nepřiměřenou dávkou naivnosti nebo váhavosti. Jestli Mussolini propásl dva

roky a řadu příležitostí, svědčí to jen o tom, že žádnou příležitost nehledal, lépe řečeno, neměl. Válka s Anglií znamenala pro něho vždy katastrofu, zničení celé jeho odvázně a obratné práce, všech jeho plánů a nadějí. Znamenala pro něho katastrofu i v době, kdy by byla bývala nesporně katastrofou i pro Anglii. Mussolini užíval ji jen jako zoufalého prostředku, jako ten, kdo je zahrán ke zdi prachárny a hrozí, že vyhodí celý dům do povětří, nezajistí-li se mu volný odchod. Dnes je veřejným tajemstvím, že nemá už ani toho strašáka světového konfliktu (který svého času působil silně také na Lavalovu Francii), a zejména nemá nejmenší chuti nechat se zatáhnout po druhé do osudného konfliktu s Anglií. Zkrátka Mussolini nemůže dnes už vystupovat útočně, i kdyby chtěl — ale ovšem může dělat dále vše, co vnucuje útočný zákrok druhé straně, kdyby se mu to mělo krátce překazit. Mluveno konkrétně: Angličané musili by vyhlásit blokádu Francova Španělska a přidat se na stranu vládní, kdyby chtěli Italy z poloostrova prostě vyhodit nebo je tam vyhubit. To nikdo od nich neočekává — pokud se dá vyjednávat, a o to se pan velvyslanec Grandi stará opravdu svědomitě, aby se nit netrhala. Mussolini jest skutečně odhodlán Španělsko a državy (Baleary, severní Maroko atd.) vyklidit, žádné opěrné body a la nový Gibraltar tu nezbudou a starý Gibraltar zbudě. Přesto válečnická politika nebo politická válka skončí podle všeho i na druhé straně Středomoří pronikavým úspěchem Italie. Anglie si troufá to strávit. Stráví Franca jako strávila Mussoliniho a Hitlera. Jak to napsal nedávno v „Times“ lord Harding. Nejde již o to učinit svět bezpečný pro demokracii, nýbrž dbát, aby svět byl bezpečný s vládami demokratickými i nedemokratickými. Angličané se stali skromnými a střízlivými. Opírají se o to, že i Francovo Španělsko bude Anglii potřebovat a zejména její kapitál, tak jako Italie bez něho nemůže vytěžít svou dobytou Habeš a jako ho potřebuje Německo, aby se dostalo ze svého dnešního hospodaření z ruky do úst. Poněvadž nejde o to, Franca Mussolinimu prostě přebírat, jak se vyskytlo také v jedné dobrodružné informaci „Daily Herald“, jedná se přirozeně zároveň o dohodu s Mussolinim. Klíčem je to uznání statu quo, jež bylo vysloveno už v gentleman's agreementu z 2. ledna t. r., ale jen příliší povšechně. Jde o propracování: dohoda o rozdělení opěrných bodů, zaručující volnou pasáž a bezpečný pobyt. Italie bude souhlasit zejména také s vybudováním Palestiny a východních břehů Rudého moře, kde Anglie má mohutné posice, Akabu a Aden, a stanoví zásadu, že žádná jiná moc sem nesmí. To znamená italskou a resignaci na Jemen. Konečně potvrzení bezpečnostní záruky třeba hledat ovšem až v dohodě o zbrojení. Italie musí přijmout pevný poměr k anglickému loďnímu standardu, ale ani to není tak těžké, poněvadž již se tvoří de facto. Anglie bude mít za dva nové italské dreadnoughty à 35.000 tun do konce roku pět. Německo už svůj pevný poměr k Anglii přijalo kvotou 3 : 1.

Anglie se nikdy nestaví v cestu organickému růstu a je vždy ochotna revidovat mocenské posice a upravovat vzájemné poměry, i když to není vždy pohodlné a někdy i nepříjemné, znamená to relativní sestup. Chce jen, aby tento proces byl opravdu organický, přirozený, změny aby se pořizovaly vyjednáváním, nevynucovaly násilím. Nelze říci, že by poválečný vývoj vyhovoval právě této anglické koncepci, ale to ještě neznamená, že násilně provedené přesuny posledních let neodpovídají skutečně hluboké změně organické. Kde je tomu tak, tam Anglie se vždy pokloní skutečnosti. Vzrůst síly konkurentů může být paralysován jen vzrůstem síly vlastní, a oba si nemusí při troše rozumu a dobré vůle překážet, nebo dokonce se srazit. Bude svrchovaně zajímavé sledovat anglo-italskou diskusi a upravování poměru nejen v této fazi nastávajícího jednání, nýbrž i v dalších letech, neboť jde tu o dva největší augury přítomnosti. *Dr. Rudolf Procházka*

Jsou stávky oprávněny?

Stávka pražského stavebního dělnictva dala některým listům podnět k tomu, aby uvažovaly o její účelnosti a oprávněnosti. Ostře se proti ní postavil „Venkov“, který však nepřičítá vinu stávkujícímu dělnictvu, nýbrž vůdcům socialistických stran a socialistickým zástupcům ve vládě. Podle „Venkova“ provinili se tyto ministři tím, že se včas nestarali o spravedlivou úpravu mezd a že se svou politickou mocí nezasazovali o to, aby vláda v této věci něco udělala. „Venkov“ tvrdí, že stávka je anachronismus v době, kdy dělnictvo má určitou

politickou moc a kdy jeho zástupci mají určitou míru vlivu na státní správu, a dává dělnictvu za příklad zemědělece a jejich vládní zástupce, kteří nestávkují, nýbrž bojují o vyšší mzdy t. j. o vyšší ceny obilí, politickou mocí. Tím prý, že socialističtí vůdové nevolili rovněž tento způsob, vehnali dělníky do stávek a poškodili veřejný zájem, neboť dělníkům ucházejí mzdy, stavby se zdržují, smluvené termíny se nedodrží atd.

Vyzdvihneme nejprve, v čem má „Venkov“ pravdu, anebo které pravdy se dají z jeho stanoviska vyvodit. Především ta pravda, že stávky skutečně poškozuji veřejný zájem, aspoň tehdy, jde-li o práce, na jejichž výsledek čeká mnoho lidí nebo dokonce nějaká významná právnická osoba, jako je obec nebo dokonce stát. Za druhé nelze popírat, že stávky nejsou dnes prostředek ve veřejném mínění zvláště populární; sympatie veřejného mínění získává jen taková stávka, která je obranou proti velké sociální křivdě a kdy právo a spravedlnost je zřejmé na straně dělníků a zaměstnanců. Konečně je pravda, že stávkou trpí také dělnictvo samo, protože nedostává mzdu a nemůže proto dostatečně nakupovat, čímž jsou zase nepřímo poškozeni obchodníci, živnostníci atd.

Můžeme tedy z toho všeho klidně vyvodit zásadu, že by stávek být nemělo, a že stávka je vždycky příznakem nějakého skřipání v sociálním ústrojí. Protože podle socialistického učení je v dnešní společenské soustavě vůbec velká nerovnováha a nelad, lze se socialistického stanoviska říci, že stávka je vlastně trvalou vlastností soukromopodnikatelské soustavy a příznakem vleké choroby kapitalistické společnosti. Proto také socialismus soudí, že ve společnosti, která se bude řídit jeho zásadami, stávek nebude. Je zajímavé, že socialistické stanovisko ke stávkám přijaly také soustavy totalitní. Také ony považují stávku za něco abnormálního a nezdravého a snaží se ji odstranit. Velkou ctižádost v tomto ohledu měl zvláště italský fašismus, který se pokusil zavést společenskou rovnováhu mezi kapitálem a prací svou korporativní soustavou a státní arbitráží v pracovních sporech. Teoreticky je to pokus jistě zajímavý — ani socialismu, zvláště syndikalistickému, nebyly takové snahy cizí — ale z policejní a diktátorské povahy totalitních států plyne samo sebou, že se toto zřízení, které má být jakousi samosprávou práce, ve skutečnosti zvrhne ve státní a byrokratickou diktaturu nad prací i nad kapitálem.

Tato zmínka o totalitních státech — mohli bychom ji doplnit obdobnou zmínkou o sovětském Rusku, které také stávek nezná — nám uvádí na paměť zásadu, že stávky lze vyloučit ze sociálního života jen tam, kde poměr mezi kapitálem a prací reguluje státní autorita. A tady jsme u věci, v níž „Venkov“ pravdu neměl a v níž podle našeho mínění dělnickým zástupcům v naší vládě křivdil. U nás totiž až posud stát takové autority nemá, a pracovní smlouvy jsou stále ještě smlouvami v podstatě soukromoprávními. I podle nového nařízení o závaznosti kolektivních smluv mohou státní orgány tuto závaznost vyhlásit jen tehdy, dohodla-li se o pracovních podmínkách většina zaměstnanců a zaměstnavatelů v určité oblasti a v určitém oboru. Jinak mohou státní orgány vystupovat jen jako rádeci, mohou sporným stranám domlouvat, radit nebo mezi nimi smírně prostředkovat, ale nemohou autoritativně rozhodovat. Proto také není dobře možno dávat dělníkům za příklad zemědělece, kteří o své „mzdy“ bojují jen politicky, ve vládě. Zemědělci totiž k tomu mají zákonitou možnost, ano nutnost, neboť aspoň ceny obilí stanoví veřejná moc a je to tedy věc politická. Kdyby stát mohl diktovat dělnické mzdy tak, jako může diktovat ceny obilí, bylo by možno činit socialistické ministry za ně odpovědnými. Ale není to dobře možno nyní, kdy si pracovní spory v průmyslu vyřizují odborové organizace zaměstnanců a zaměstnavatelů a kdy možnosti státního zásahu jsou stále ještě hodně omezeny. Teprve, kdyby se státu vyhradila také v průmyslu aspoň taková míra vlivu jako v zemědělství, mohlo by se právem žádat vyloučení nebo i zákaz stávek. Jde tedy v podstatě o míru státního vlivu v hospodářství. Kdo chce o věci poctivě jednat, musí nejprve zaujmout stanovisko v této základní otázce.

Z. S.

Budou volby v Sovětech demokratické?

V Rusku byl právě publikován volební řád pro volby do Nejvyššího sovětu SSSR, podle něhož mají být provedeny prvé demokratické volby. Tento volební řád je provedením základních norem nové sovětské ústavy. Jako tato ústava, i osnova volebního řádu znamená —

ve srovnání se stavem dřívějším — veliký pokrok, posun vpřed na cestě od diktatury k demokracii.

V celku odpovídá osnova svým obsahem i strukturou až na některé odchylky volebním řádům států „buržoasních“, jichž je vlastně více méně přizpůsobenou napodobeninou. Nový volební řád zdůrazňuje tajnost, všeobecnost, rovnost a přímou volební práva. Kdo pročítá jedno po druhém ta důkladná ustanovení, zaručující volební práva se všemi jejich demokratickými atributy všem občanům SSSR nad 18 let, bez ohledu na rasu a národní příslušnost, náboženství, vzdělání, dobu pobytu, sociální původ, majetkové poměry a dřívější činy, ten opravdu bude ochoten prohlásit se Stalinem sovětský volební řád — jak jej osnova navrhuje — za nejdemokratičtější na světě.

Tato čtenářova ochota bude však asi trvat jen pokud, pokud ve své čtenářské nedojde ke kapitole VI., jednající o otázce kandidatur. Podle osnovy přísluší ve shodě s čl. 141 ústavy právo stavěti kandidáty těmto sociálním organizacím a sdružením pracujících: organizacím komunistické strany, odborovým svazům, družstvům, organizacím mládeže, kulturním spolkům a (což bylo v ústavě vynecháno) jiným organizacím, zaregistrovaným podle forem předepsaných zákonem. K tomu pak dodává osnova: Právo stavěti kandidáty je vykonáváno právě tak ústředními orgány sociálních organizací a sdružení pracujících, jako jejich orgány té které republiky, území, kraje, okresu a valnými shromážděními dělníků a zaměstnanců v podnicích, rudých vojáků ve vojenských jednotkách a valnými hromadami sedláků v kolchozech, dělníků a zaměstnanců v sovechozech. — Jak je patrné, nelze v tomto ohledu mluvit o opravdové sto procentní demokracii voleb. Ruský volič sice má podle toho právo odevzdati svůj hlas, má právo na jeho virilní zhodnocení a na své volební incognito; nemůže však — pokud není členem (a to kovaným) některé z vyjmenovaných organizací — komunistických nebo komunisty vesměs a dokonale ovládaných — nijak prosadit svůj vliv na určení kandidátů. Nemůže podati zvláštní kandidátku ani sám, ani ve spojení s jinými nespokojenci, jak je to možné — tím či oním způsobem — ve všech ostatních zemích opravdu demokratických.

K tomu ještě přistupuje další omezení ve směřu volební agitace. Osnova sice stanoví, že „každé organizaci, jež postavila kandidáta, který byl zaregistrován u okresní volební komise, a každému občanu SSSR je zaručeno právo volně agitovat pro tohoto kandidáta na shromážděních, v tisku a jinými prostředky podle čl. 125 ústavy“. Podíváme-li se však na citovaný článek ústavy, dostane se tato zdánlivě naprostá svoboda propagandy — jež ostatně může být vyvíjena jen ve prospěch kandidáta vybraného výše uvedenými organizacemi a tedy pod určujícím vlivem komunistické strany — do trochu jiného světla. Tento článek totiž stanoví: „Ve shodě se zájmy pracujícího lidu a za účelem upevnění socialistického řádu se státním občanům SSSR zákonem zaručuje: a) svoboda slova, b) svoboda tisku, c) svoboda shromáždění na schůzích a táborech, d) svoboda populárních průvodů a projevů.“ Objektivně je tedy rozsah této volnosti velmi široký — ač ovšem její skutečný dosah bude určen vlastně až jakostí příslušných prováděcích zákonů. Avšak této volnosti je dovoleno podle úvodní věty citovaného článku použít jen „ve shodě se zájmy pracujícího lidu a za účelem upevnění socialistického řádu“. Toto omezení agitační volnosti jistě nelze sloučiti s opravdovou demokracií. Neboť i když sami stojíme pevně za zájmy všeho pracujícího lidu a bojujeme pro socialistický řád, nelze přece odníti jakoukoliv možnost protiagitace těm, kdož se v tomto ohledu s námi v mínění a názorech rozcházejí, a prohlašovat se současně při tom za nejdemokratičtější režim na světě. Zejména pak už ne tehdy, když v ýklad tak neurčitých a různě interpretovaných pojmů jako jsou „zájmy pracujícího lidu“ nebo „upevnění socialistického řádu“ je plně v moci jedné politické složky!

Přehlédneme-li těchto několik předpisů sovětské ústavy a osnovy nového řádu volebního a zhodnotíme-li je s hlediska demokracie, tu musíme konstatovati, že — přes opravdu veliký krok k demokracii, který byl učiněn novou ústavou a předpisy o ni se opírajícími — volební soustava sovětská má ještě dosti co doháněti, aby se po této stránce vyrovnala volebním soustavám většiny států „buržoasních“, jež samy přece nejsou pokládány a tím méně pak prohlašovány za ideální a v ledačems čekají na nápravu. *Etab.*

národní hospodář

Ivo Ducháček (Paříž):

Proč není ve Francii strana agrární

Poměr mezi agrární stranou a ostatními zůstává stále ústřední otázkou naší vnitřní politiky a zdá se, že nikdo nedovede rozplést tento uzel. Snad, abychom viděli jasněji, měli bychom se rozhlédnout, jak se řeší zemědělské otázky jinde. Zajímavý příklad podává Francie. Tento článek je míněn jako návod k studiu o francouzském obilním monopolu, který zasluhuje srovnání s monopolem naším.

Ve Francii byly jistě psychologicky stejně vhodné podmínky k tomu, aby se zde, jako v Československu, vytvořila velká politická strana, jejíž hlavní program by se týkal především zemědělců. Francie je země, v níž zemědělci tvoří stále ještě polovinu obyvatelstva a v níž zemědělská výroba je převážným činitelem v národním hospodářství. Podle statistik je tu trh obilí, masa a mléka významnější než průmysl automobilový, než kovoprůmysl a než těžba uhlí. Nebylo by proto divu, kdyby se ve Francii byla v posledním desetiletí vytvořila velká strana agrární, kterou by v parlamentě zastupovalo na 100 až 130 poslanců. Místo toho jsme však svědky politické zvláštnosti, že ve Francii existuje jen maličká agrární strana, zastoupená ve sněmovně 6 poslanci (tedy prakticky neexistující) a že vlastně největší stranou zemědělců je strana socialistická. Ba dokonce i ve straně komunistické je zemědělský živel silně zastoupen.

Proto mluvili se na příklad o politicích nebo o poslancích, kteří mají na rozhodování o zemědělské politice vliv, dlužno vždy také vedle socialistů jmenovat i komunistického poslance Renaud Jeana, který dovedl připoutat ke komunistické straně mnohé rolníky, z nichž většina by se patrně u nás stala automaticky členy strany agrární.

Že francouzští socialisté a komunisté nejsou stranami ryze městskými a že naopak mají v sobě značnou část rolníků, se prakticky a zřetelně projevilo loni v červenci, kdy se první francouzská vláda se socialistickým vedením, kromě sociálního zákonodárství (zákon o závodních výborech, placených dovolených, 40hodinovém týdnu atd.) začala účinně starat také o rentabilitu zemědělských cen. Tuto starost, kterou v jiných státech přenechávali socialistické strany více méně ochotně agrárním stranám středu nebo pravice, právě mnozí vzdálení pozorovatelé nečekali a proto ji těžce chápali. A tiž pozorovatelé by byli ještě obtížněji pochopili, že osnovu zákona o obilním ústavě, vypracovanou do jisté míry podle našeho obilního monopolu, hájili socialisté a komunisté a že proti ní nejzuřivěji bojovaly strany pravice a zejména malá strana agrární, která je v přímém, často i peněžním spojení s naší stranou agrární. Francouzská pravice totiž viděla v zákoně, vypracovaném podle našeho obilního monopolu, nebezpečný pokus o socialistickou formu obilního hospodářství a proto se proti němu postavila.

Pokusme se proto vysvětlit tuto zvláštnost ve francouzském politickém rozvrstvení, v němž není strany agrární a v němž první základní zákon zemědělský uskutečňují socialisté.

Socialisté — strana venkova.

Řekli jsme, že socialistická strana, která se v tolika zemích pokládá za stranu především průmyslového dělnictva, je ve Francii útvarem, který sdružuje největší počet (v poměru k ostatním stranám) zemědělců, a že francouzští rolníci přicházejí spontánně ke straně socialistické, zatím co u nás jsou věrnou klientelou strany agrární. Příčinou není jen pokrokovost myšlení na francouzském venkově, nýbrž také určitá ohebnost ve výkladu Marxe. Ta umožnila, že socialisté mohli závčas projevit starost o politické smýšlení venkova a že se mohli začít zabývat praktickým řešením zemědělských požadavků v době, kdy se jiní socialisté přeli ještě o teorii socialismu na venkově. Ovšem i mimo Francii se musili socialisté zabývat otázkami zemědělskými a řešit onu mezeru v Marxovi, o níž mluvil v 22. čísle „Přítomnosti“ Václav Kovář. Správně tu bylo řečeno, že venkov nikdy nepochopí teorii o vyhnutí drobné zemědělské živnosti a vhodnosti kolektivní velkovýroby. Francouzský venkov by pak tuto teorii pochopil ještě obtížněji, protože francouzský sedlák je snad vůbec nejindividualističtější sedlák celé Evropy. Vždyť jeden poslanec pravice dokonce při rozpravě o obilním ústavě tvrdil, že individualismus francouzského sedláka je tak veliký, že nesvolí ani k tomu, aby při prodeji obilí družstvům (jak to nařizuje zákon o obilním ústavě) ohlásil, kolik sklídlil. To prý by byl zásah do jeho individuální svobody.

Bylo proto potřeba ve Francii mnoha hloupostí a nerozumností ze strany pravice a hodně bystrosti a prozíravosti socialistů k tomu, aby se z francouzského venkova stal jeden z nejpevnějších opěrných bodů socialistické strany. Francouzští socialisté pronikali se svými myšlenkami na venkov plánovitě a vytrvale, protože dovedli v době předválečné obrátit svou pozornost nikoli jen k rostoucím průmyslovým střediskům, kde se tak okázale uskutečňovala teorie Marxa (hromadění výrobních prostředků do jedné rukou a rostoucí třídní uvědomění soustředěné dělnické masy), nýbrž také k stejně důležité druhé polovině své země, venkovu. Od doby, kdy se francouzští socialisté, roztrženi do různých skupinek, sdružili v jedinou socialistickou stranu, nepřestali se starat o všechny zemědělské otázky. V rámci strany stále vysvětlovali zemědělcům na jedné straně a dělníkům na druhé straně, že jejich zájmy nejsou rozdílné a že naopak jejich spojení je účinnou zbraní proti velkokapitálu zemědělskému nebo průmyslovému. Zatím co v jiných státech tyto, ostatně pouze zdánlivě protichůdné, zájmy vedly ke vzniku rozdílných stran, které se vzájemně potíraly a které dnes musí pod tíhou skutečnosti realizovat v namáhavě sestavovaných a co chvíli se rozkládajících koalicích program, vyhovující zájmům zemědělské a průmyslové výroby zároveň, francouzští socialisté dovedli tuto koalici uskutečnit v rámci jediné strany. Proto na příklad ve Francii byl přijat obilní monopol dělnictvem jako nutná reforma, která není v zájmu jen zemědělců, nýbrž v zájmu všech.

V jiných zemích by se možná obilní ústav vykládala jen jako kompromis, dosažený ústupky uvnitř vládní koalice. Že tento zájem o venkov socialistům i stranicky prospěl, je nesporné. Už dlouho byli největší dělnickou a zároveň zemědělskou stranou — po volbách jsou největší francouzskou stranou vůbec a při

tom vědí, že zemědělská polovina jejich strany je právě tak spolehlivá jako polovina dělnická.

Již v roce 1894...

Zájem socialistů o venkov má už svou dlouhou historii. Již v r. 1894 — tedy 10 let před tím, než se vytvořila sjednocená socialistická strana — zakladatel francouzského socialismu Jean Jaurès pronesl v poslanecké sněmovně snad vůbec první socialistickou řeč o zemědělství a o poměru socialistů k němu. Tato řeč však ještě více udivuje tím, že v ní Jaurès mluví už o obilním monopolu a že v ní vysvětluje, proč francouzští socialisté mají hájit obilní monopol.

Jaurèsova řeč by stála za to, abychom ji ocitovali celou, a to i s výkřiky a námitkami pravice, která v únoru 1894 mluvila proti obilnímu monopolu skoro týmiž slovy, jako v červenci v roce 1937 proti Monnetově obilnímu ústavu. Jaurès tehdy jménem socialistů zasáhl do rozpravy o obilních clech. Při tom se dostal, dokazuje nutnost a prospěšnost dovozního a obilního monopolu pro stát, k otázce pro socialisty velmi ožehavé, k otázce zemědělského vlastnictví. Nesmíme totiž zapomenat, že nejen pro francouzského zemědělce, nýbrž pro každého Francouze vůbec, je myšlenka vlastnictví základním rysem jeho charakteru. I ten nejbouřlivější táborový řečník, který chce vyvlastnit, kde co, má v nitru srdce jedinou touhu: něco vlastnit. Pro někoho je to kus pole, pro druhého domeček se zahrádkou, pro někoho jenom ta zahrádka, ale každý Francouz chce něco mít, kde by byl pánem a kde by se jeho individualismus mohl uplatnit. Pro socialistickou doktrínu věru problém obtížný. Jaurès tehdy naznačil poměr socialistů k zemědělcům v této souvislosti: „...proto žádáme, aby stát byl jediný oprávněný dovozce zahraničního obilí. A jak se dá ještě použít tohoto monopolu? Podle mého názoru bude lze ho použít také k tomu, aby zemědělec měl zaručen spravedlivý výtěžek za svou práci.“

Při těchto slovech ho přerušil poslanec pravice Balsan slovy: „Všeho se tu člověk ještě dočká. Vy budete na konec ještě chránit soukromé vlastnictví.“

Jaurès:

„Věřte, že jsem tuto námitku předvídal a že na ni rád odpovím. Ocítám se tu ovšem před největší obtíží, před níž může být postaven člověk z naší strany. Tato obtíž spočívá pro nás, jako pro všechny upřímné demokraty ve složitosti zemědělského života. Kdyby měli prospěch z dostatečných cen jen nepracující majitelé a ti, kteří žijí ze zemědělských rent, odpověď by byla snazší. Ale krise cen, která zmenší výdělek nepracujícího majitele, může být zároveň příčinou naprosté zkázy drobného sedláka, který sám vzdělává svou půdu; může zničit nájemce, který uzavřel nájemní smlouvu v době vysokých cen obilí; může zničit pachtovníka, který platí pachtovné v produktech a který nemá jiné mzdy než odměnu za své výrobky. Proto chceme souhrnem různých opatření chránit zemědělskou práci a proto se snažíme soustředit další opatření tak, aby z nich měl největší výhodu zemědělský pracovník. Ano, my musíme chránit drobného zemědělce, sedláka nebo nájemce a proto se socialistického hlediska nejsem na rozpácích, žádaje pro ně ochranu. To proto, že pro zemědělské pracovníky je právě cena jejich výrobků formou mzdy a proto, zaručíme-li jim spravedlivou odměnu za zemědělské výrobky, zajistíme pracovníkům této zemědělské demokracie onu minimální mzdu, kterou žádáme také pro demokracii dělnickou.“

Od roku 1894 až do roku 1931 tato slova Jaurèsova nabývala stále konkrétnějších obrysů, až na konec

našla svůj plný výraz v zemědělském programu socialistické strany, který vypracoval Compère-Morel a dnešní ministr zemědělství Monnet. Ovšem už všechny socialistické sjezdy se zabývaly pravidelně a důkladně zemědělskými otázkami, takže stanovisko socialistů bylo už po válce velmi přesně vyjádřeno.

Socialisté vnikají na venkov.

Socialisté mohli skutečně vniknout na venkov teprve tehdy, když francouzskému sedláku řekli srozumitelně, jaký je jejich poměr k vlastnictví a že nechtějí zbavit malé a střední zemědělce jejich vlastnictví, nýbrž že jim chtějí ještě přidat a že proto v zájmu drobných a středních zemědělců je, aby svěřili ochranu svých zájmů, ohrožených spekulací a zemědělským velkokapitálem, socialistům. Hranici mezi velkým majetkem zemědělským, jež socialisté nepřipouštějí, a mezi majetkem středním, který socialisté chtějí chránit, stanovil již v roce 1897 Jaurès ve sněmovní řeči takto:

„Socialisté všech škol a všech zemí dospěli k společnému závěru, podle něhož je jen jediný prostředek, jak osvobodit proletariát: všude, kde vlastnictví a práce jsou od sebe roztrženy a odděleny, tam je nutno nahradit kapitál — to je soukromé vlastnictví výrobních prostředků — sociálním nebo kolektivním vlastnictvím.“

Totéž vyjádřil pak Guesde na sjezdu v St. Etienne v roce 1909 takto:

„Tam, kde vlastnictví a práce jsou sdruženy do jedné rukou, není třeba speciálního zásahu, není třeba vyvlastnění. Takové vyvlastnění by bylo krádeží a to je v rozporu s cílem socialistické strany: s restitucí. Tam, kde vlastnictví je od práce odtrženo, naši povinností je vrátit toto vlastnictví do rukou pracovníků. Přišli jsme, opakují, abychom restituovali a nikoli abychom brali.“

Konečně socialistický sjezd, konaný v roce 1930 v Bordeaux, rok před definitivním vypracováním zemědělského programu, stanovil tuto zásadu ještě přesněji:

„Vítězný socialismus nebude pokládat za naléhavou povinnost jen zachovat vlastnictví malým a středním zemědělcům, kteří buď obdělávají půdu sami, nebo kteří používají námezdních sil, při čemž však většinu práce, nutné k vzdělávání půdy, dodávají sami se svou rodinou, nýbrž bude tyto zemědělce chránit, věren své tradice, proti státu, jehož fiskus je den ode dne náročnější a politika zbrojení stále nebezpečnější.“

Tyto zásady přelily se pak v praktický a uskutečnitelný zemědělský program socialistické strany. Vytrvalá starost o venkov, dobrá organizace strany, jasné stanovisko k zemědělským otázkám (jež zaujali francouzští socialisté z a v č a s), a konečně dobrý program, který mluví jasně právě tak o různých monopolech (obilním, vinném, cukrovém a tuků) jako o zemědělském školství, úvěru, elektrisaci a družstevnictví — to jsou příčiny, proč francouzští socialisté jsou dnes nejsilnější stranou francouzského venkova a proč francouzští socialisté jsou původci prvního zákona, reorganizujícího hospodářství s obilím podle moderních zásad.

Ovšem, nejde tu jen o mocenské pronikání socialistů na francouzský venkov, který socialisty přijímá dobře proto, že představuje pro ně také záruku republikánství, jak se říkalo dříve, nebo záruku proti fašismu, jak by se řeklo dnes. Jde tu také o to, že sdružení zemědělců a dělníků v jediné straně může být přípravou pro skutečné a dokonalé smíření a pochopení města a venkova. Francouzský dělník dnes celkem bez

obtíží chápe, že zhodnocení zemědělských výrobků představuje pro rolníka vlastně zvýšení odměny za práci, zvýšení mzdy. A že zvýšení mzdy v pravém smyslu slova nebo „mzdy“ zemědělského pracovníka znamená zvýšení spotřební schopnosti — tedy zlepšený trh zboží pro obě strany. Jinde si tuto základní pravdu uvědomují dělníci daleko obtížněji, jednak proto, že jim přichází z politicky nepřátelského tábora a jednak proto, že zhodnocení zemědělských výrobků, které neprovádí socialistická strana, bývá obyčejně doprovázeno nadprůměrným zvýšením cen chleba a nutných životních potřeb.

Proto tedy nebyla loni v červenci Blumova vláda na rozpacích, když měla splnit nejdůležitější volební sliby. Proto téměř jednou rukou dala zvýšení městu a venkovu. Městu a dělníkům dala zvýšení mezd, 40hodinový týden a jiné sociální reformy. A v téže době dala venkovu a rolníkům Obilní ústav, tedy zhodnocení zemědělských výrobků a záruku, že zemědělcova práce bude spravedlivě odměněna. První vláda se socialistickým vedením udělala to, co mohla udělat kterákoliv vláda předešlá, kdyby byla prozíravější. A protože se socialisté dovedli zároveň postarat, aby ceny životních potřeb příliš nestouply, byla na konec Monnetova první zemědělská reforma přijata drobnými a středními rolníky s povděkem, dělníky jako spravedlivá nezbytnost a velkostatkáři a zemědělským průmyslem (velkomlýny zejména) jako „socialisace“ zemědělství (ve skutečnosti to byl jen konec velkých zisků ze spekulace s obilím).

do ba a lid é

Dr. Jan Stránský:

Ležíme stranou. A proč?

(Opět poznámky k cestovnímu ruchu.)

Tento článek vznikl jednoho červencového dne v Londýně v hlavní úřadovně Cookovy cestovní kanceláře. Vznikl tím, že se pisatel vypravil do Barclay Street, aby si koupil železniční jízdenky, a že si vybral jeden z těch dnů, kdy se prostorný prodejní sál největší britské cestovní firmy dokonale podobal mraveništi. U dlouhých dřevěných pultů stály ukázněné a nehybné řady kandidátů na kontinentální cesty. Nově přichozímu zákazníkovi nebylo než postavit se na konec řady a trpělivě čekat — čekat plné dvě hodiny. Když se pak po dvou hodinách dostal konečně na řadu a když se trochu rozhořčeně otázel úředníka, jak se takové zacházení s klienty slučuje s britskými obchodními zásadami, dostalo se mu zdvořilé a vše vysvětlující odpovědi: „Promiňte pane, ale letos nám propukla taková cestovní konjunktura, jakou jsme ještě nezažili, a dodnes ji nemůžeme zvládnout.“

Konjunktura a její směr.

Cestovní konjunktura? O tom, že skutečně existuje, mohli jsme se přesvědčit na vlastní oči nejen v červenci u Cooka, ale už dávno před tím. Angličané si po několik roků poctivě utahovali svůj cestovatelský řemen, teď však uznali, že by už skromnost nebyla na místě a znovu se oddali své staré vášni: už o korunovaci prozrazovaly kontinentální vlaky, které každodenně vyklopiley na Victoria Station desetitisíce vracejících se Angličanů, že se letos hoteliérům z Rivieri, ze Švýcar, z Maroka, Egyptu a ostatních míst, na něž se lidé z Britských ostrovů s oblibou utíkají před špatným zimním počasím, mu-

sílo dařit znamenité. Vysvětlení je jednoduché: Anglie prožívá obecnou konjunkturu, nejen konjunkturu cestovní. Sklady obchodů se vyprázdnily, kola továren se rotočila a Angličanům se už zas daří dobře. Daří se jim dokonce tak dobře, že se odvažují porušovatí posvátné heslo „Boy British!“, které nezahrnovalo jen průmyslové výrobky, ale waleské lázně, corwallský golf a skotský rybolov a že si troufají vyvázet svoje přebytečné libry do chudých evropských zemí. Anglie prožívá vlnu blahobytu a na této vlně houpá se vesele přeplněná lodička zvědavých britských turistů.

To všechno jsme se dověděli u Cooka; pověděli nám tam i o jiné důležité a poučné novince, totiž o tom, že se v poslední době od základů změnil směr britských cest: ještě před pěti lety znal anglický turista, nechtěl-li se příliš odlišit od slušného průměru, jen jednu pevně stanovenou a bezvýjimečně zachovávanou dráhu: z Londýna do Paříže, odtamtud do Španělska, potom po lodí do Itálie a dál na východ do Řecka. Byly tu ovšem jisté obměny: v zimě Švýcarsko, v únoru Riviéra a Egypt, v létě se občas jelo na sever nebo do Německa. Ale dobrý občanský průměr zůstával stejný; cestovalo se na ose Londýn—Madrid—Řím—Athény a cestovalo by se na ní patrně dosud, kdyby se tato líbezná a zaběhaná cestovní osa nebyla zkrátila s nebezpečnou a nepohodlnou politickou osou Berlín—Řím. Začalo to v době habešské války, která vzala Itálii nejen anglické přátelství a anglický úvěr, ale i všechnu sympatii a zvědavost britských turistů. Byla to nepochybně velká revoluce, která přiměla Angličany, zvyklé po celé generace prolézat florensijské obrazárny, sypat zrní holubům z náměstí svatého Marka, fotografovat se před římským Coloseem a poslouchat do omrzení v neapolském přístavě kytary, aby se vzdali svých zděděných zvyků. Ale Habeš to dokázala. Po onom dni, kdy překročily italské sbory somalskou hranici, dal by si průměrný patriotický Angličan raději uřezat obě nohy, než aby vstoupil na italskou půdu. Dnes už je sice habešské dobrodružství skončeno, Anglie uzavřela s Mussolinim gentlemanskou dohodu a prodá mu, jak se zdá, v nejbližší době za španělské ústupky Neguše i s jeho svatými právy; v anglickém lidu však zůstalo trpké vědomí, že si kdosi troufal odporovat britskému práni a křížit britské zájmy. Itálie zůstane, i když jí vlada Jeho Veličenstva uzná desetkrát za císařství, u věrných poddaných Jeho Veličenstva tabu.

Jestliže se pan Mussolini postaral, aby se proud anglických cestujících do Itálie podstatně zmenšil, postaral se generál Franco, aby proud turistů do Španělska vyschl až na dno. Na mnoha listcích, které rozesílaly bohaté Angličanky svým přátelům, příbuzným a známým, vyskytoval se Escorial, Alcazar a ovšem Lví Dvůr v Alhambře. V Alhambře však dnes táboří vojsko, Escorial už nelze pro pohlednice fotografovat, protože je zahalen kouřem, a Alcazar zmizel z pohlednic, protože zmizel vůbec.

Nový objev: střední Evropa.

Angličané jsou však — bylo to o nich řečeno mnohokrát — národ cestovatelů. Zůstávali doma, pokud je k tomu nutila krize, přestali jezdit do Itálie, když je k tomu donutilo uražené vlastenectví, a vzdali se cest do Španělska, protože jejich touha poznávat cizí země není tak velká, aby je zavedla do zákopů. Nevzdali se však, když se jim obvyklé turistické pole působnosti uzavřelo, své staré lásky a našli po krátkém tápání novou, neprozkoumanou oblast: střední Evropu. První, kdo střední Evropu uvedl do Londýna, byl Eduard VIII., tehdy ještě velmi oblíbený a napodobovaný Waleský princ. Přivezl do města nad Temží valčíky z města nad Dunajem, tyrolské zelené kloboučky, koženky, dirndl, obrázky zasně-

žených Alp a všechen vzkříšený půvab starého císařského Rakouska. Stačilo, aby se princ Charming jednou vyspal v Kutzhüblu, a v příští sezoně jste už v celém místě nedostali volný pokoj a v celém širokém okolí jste se nedomluvili jinak, než anglicky. Angličtí hosté zaplavují dnes Rakousko v několika proudech: bohatí jedou do Innsbrucku a do Salcburku, prohrávají peníze v badenských a gasteinských hernách, koupou se v Blatenském jezeře a odvázejí si do Anglie celé vagony vídeňských módních novinek. Druhý proud, střední vrstvy, prolézá poctivě štyrské a tyrolské zříceniny, posílá domů dvacet pohlednic denně z okružní cesty po hornorakouských Alpách, táboří na Velkém Glockneru a živí svým penězním přínosem malé, čisté a útulné pensiony. Třetí proud — typičtí angličtí turisté, kteří si na svoji cestu šetří pět roků, kteří ji pět roků studují a znají z paměti všechny orientační tabulky, všechny značky a pěšinky, vystupují z vlaků hned v pohraničních stanicích a valí se na Vídeň jako veliké nepřátelské vojsko. Dohromady to vydá, všechny tři proudy, pěkně zúrodňující zlatý déšť. Rakousko potkalo velké štěstí: jezdit do Rakouska stalo se módou. Je to nanejvýš fashionable. Eduard VIII., který chudým alpským zemím dopomohl, měl by mít v každé rakouské vesničce pomník.

Proč ne Československo?

Z mléka, které rozlili pánové Mussolini a Franco, dostalo tedy Rakousko smetanu. Českoslovenko stojí, bohužel, v tomto ožvlém zájmu o střední Evropu na místě posledním a nezdá se, že by mělo naději zlepšiti si svoje postavení — přírůstek našich anglických hostů neodpovídá totiž poměrnému přírůstku v anglickém cestovním ruchu. Je to škoda, protože naše země má všechny chance, má britské politické sympatie, i britský přátelský zájem. Nedovedem však, bohužel, proměnit akademické sympatie a zájmy v docela reálné cestovní šeky a následkem naší propagační neschopnosti nemá průměrný anglický turista ani dost málo touhy poznat ten středoevropský stát, o němž tak často čítá v politické části svého listu. Cookova cestovní kancelář pořádá k nám dnes ovšem hromadné výpravy; hromadné výpravy jsou však jen slabou náhražkou za to, co bychom mohli získat, kdybychom se dali do práce a kdybychom to uměli. Nedovedeme propagovat svůj stát, nedovedeme k sobě přilákat bohaté anglické turisty, jejich rodiny, jejich přátelé, jejich peníze. Angličané nás mají rádi, váží si našeho politického taktu, ctí naši demokracii, váží si našeho pořádku. Ale nijak netouží procestovat Československou republiku. Jedou-li do střední Evropy, raději se jí vyhnou. Porouchaný žlučník a zkažené trávení dovede je snad zahnat do Karlových Varů nebo do Mariánských lázní, odkud si zajedou na půl dne do Prahy; ale dál do vnitrozemí je nedostane nikdo. Proud britských turistů se naší země dotkne, ale jen dotkne — rozhodně ji nezúrodní. Jsme ještě stále, pokud jde o cizinecký ruch, na vedlejší koleji.

Pátrali jsme dlouho a důkladně po příčinách této nechuti, vyptávali jsme se u Cooka a v jiných cestovních kancelářích, uspořádali jsme podrobnou anketu mezi svými známými. Od těch, kteří navštívili Československo, vyslechli jsme mnoho pochvaly — a vyslechli jsme i mnoho stížností. Některé byly směšné a nespravedlivé, typické stížnosti konservativních Angličanů, kteří se dívají na svět brýlemi britské tradice a nechťejí se smířit s myšlenkou, že se v některých zemích pije místo čaje káva a místo zázvorového piva plzeňské. Většina stížností měla však, bohužel, pevný podklad, a takových stížností byla, bohužel, většina.

Nelíbí se jim:

Turistická propagace. Je špatná a nijak se nelepší, je nesympatická, diletantská a při tom drahá. Inseráty a plakáty, kterými k sobě zveme anglické hosty, líbí se možná

naším lidem a mohou snad obdržet placet od našich výtvarnických odborníků. Anglický vkus je však, jak známo, docela zvláštní, a i když se nám třeba nelíbí, neděláme jistě dobře, snažíme-li se jej zlepšovat právě v případě turistické propagandy. Můžeme s úspěchem vnucovat Angličanům krásy Československé republiky, nikdy se nám však nepodaří vnútit jim krásy československých propagačních plakátů. — Do kapitoly o propagandě patří také naprostý nedostatek propagačních brožur. „Vaše brožury,“ řekli nám u Cooka, „jsou buď příliš odborné anebo zas naopak nedostatečně informativní; měli byste si už jednou uvědomit, že problém, kde se dobře večerí, vzbudí u cizince daleko větší zájem než strategický popis bitvy u Lipan. Naši lidé potřebují vědět, kde dostanou v Praze dobrý oběd, který autobus je odveze na Barrandov, kde si mohou narychlo koupit smokingový límeček, kam mají jít na večerí, v které vinárně dostanou dobré víno a který bar má dobrý program. To všechno nedovedete, jedna část vašich brožur by se hodila nejspíš za habilitační spisy, druhá část nejvíc za obrázkovou reklamu na prášky do pečiva.“

Informační kanceláře. Cizinci, kteří se vrací z Československa, stěžují si na naprostou bezradnost, do které upadnou, jakmile opustí větší města a jakmile se vzdálí z okruhu hlavních železničních tratí. Angličané sami mají ve své zemi v každém malém místě informační kancelář, která je opatruje od okamžiku, kdy vystoupí z vlaku až do chvíle, kdy se zas usadí ve svém rezervovaném oddělení. U nás dostanou jen několik chabých informací na nádraží a na všechno ostatní se už musí přeptávat. Angličané se však vyznačují vrozenou nechtí klást cizím lidem otázky a kromě toho mají pramálo naděje, že by se jim na ně dostalo odpovědi v řeči, které rozumějí, to je anglicky. A tady se dostáváme k dalšímu problému, totiž k naší neznalosti řeči.

Neznalost řeči. Jsou vlastně dvě neznalosti: jedna u Angličanů — Angličan je prostě odhodlán mluvit po celém světě anglicky a jeho neschopnost naučiti se cizím jazyku je zároveň hluboká, zpupná a indolentní. Bude se vám, když zjistí, že jste cizinec, dlouze a velmi vlídně omlouvat, že nemluví vaší řečí; budete-li však naslouchat pozorně, poznáte, jak velká pýcha skrývá se v jeho omluvách. Neznalost řeči patří k základním anglickým vlastnostem. I když ji chceme kritizovat, musíme s ní, máme-li do své země dostat anglické hosty, počítat. Zatím je v našem státě jen málo hotelů, které mají anglicky mluvícího vrátného — o lidech z obchodu, z divadel a z kaváren ani nemluví. V Rakousku se prý naučil každý, kdo má co dělat s cizineckým ruchem, aspoň několika základním anglickým větám. U nás však je ještě stále mnoho lidí, kteří jsou velmi uraženi ve svém národním sebevědomí, jestliže zjistí, že si k nim někdo dovolil promluvit jinak než česky.

Hotely. — Je jich málo — míníme totiž takové hotely, v kterých se může cizinec, zvyklý aspoň na prostřední pohodlí bez risíka vyspat. Dobré hotely jsou u nás jen ve velkých městech a ve velkých lázních a jsou drahé i pro Angličany. Hotely druhé třídy a hotely v malých městech jsou ovšem lacinější; ale nikdy se prosím, neptejte Angličana, který byl přinucen vyspat se v některém z nepříliš vyhledávaných okresních měst, na jeho dojmy! Jestliže je to člověk z Public School, převede rychle řeč na počasí. Jestliže jeho výchova byla chatrnější, uslyšíte pěknou řadu šťavnatých nadávek.

Walking Tours. Tak se jmenují cesty, které dělají Angličané pěšky. Jedou do některé horské železniční stanice, vystoupí z vlaku a jdou pak podle programu, který jim cestovní kancelář vypracovala, několik dní. Potom si zase sednou na vlak nebo do autobusu a pak jdou zase dál pěšky. Walking Tours staly se dnes jakousi moderní náhražkou sportu, je to zvyk, který se zrodil ve skotských a waleských horách a který

si Angličané přenesli na kontinent. Zmínili jsme se už o pěších turistech, kteří prolézají rakouské Alpy. Něco podobného děje se i v Alpách německých, v Harzu a v Porýní. Znamená to ovšem, že musí být země pro takové pěší výlety vybavena, cesta musí být dobře vypracována a vyznačena a kancelář, která svého klienta na takovou více méně dobrodružnou výpravu pustí, musí mít záruku, že se jí její člověk v neznámé krajině uprostřed cizích lidí neztratí a že vždycky, i když zabloudí, dostane potřebné informace. Slovensko by se na příklad krajinově znamenitě k takovým Walking Tours hodilo; ale pusťte cizince třeba do slovenského ráje. Ztratí cestu, nebude mít co jíst a kde spát, bude bloudit, s nikým se nedomluví. Nakonec jej budete muset hledat s četnickou asistencí.

Nedostatek zábavy. — Zvláštní stížnost, tím podivnější, že si průměrný Angličan doma na zábavy příliš nepotrpí. Ale možná, že právě proto chce na kontinentě prožívat dobrodružství za dobrodružstvím a že je pak velmi zklamán, jestliže nenalezne nic víc než to, co má doma. Angličané nám na příklad velmi zazlívají, že u nás v letních měsících neuvidí dobrého divadla. Naše státní divadla a většina divadel soukromých jsou v létě zavřena a to, co zbývá, nestojí obyčejně za nic. Slyšel jsem nedávno o jednom muži, který chtěl stůj co stůj poznat československé divadlo a zakotvil, když seznal, že jsou všechna ostatní zavřena, v Ty-láčku. Do smrti nebude patrně věřit, že jsme zemí Komen-ského a Masaryka. — Sem patří také naše zvláštní neschopnost pořádat lidové slavnosti. Lidé od Cooka nám vyprávěli, jak se to dělá v Maďarsku: jestliže přijede do kterékoli zapadlé vsi anglická výprava, vydá starosta okamžitě rozkaz, podle něhož se mají všichni ustrojiti do krojů a sejít v hospodě. Z nejbližšího místa přijedou cikáni. Za hodinu po tom, co hosté přijeli, propukne třeba v lednu — veselá a pestrobarevná dožínková zábava a všechno tone v nefalšovaném nadšení a v nejpůvodnějším folkloru. Angličané jsou spokojeni, protože našli to, za čím vlastně jeli na kontinent: exotičnost. Maďarští vesničané jsou spokojeni také, protože si zadarmo zatancovali a zadarmo se napili; výlohy hradí vláda. Je to ovšem propaganda trochu drahá a jistě by nebylo dobře kopírovat ji ve stejném měřítku. Zdá se nám však, že bychom přece jen mohli víc vytěžit ze slovenských a slováckých lidových slavností — ze skutečných slavností, které nejsou pořádané na komando, z těch krásných slavností, které neznáme ani my sami. Ví někdo v cizině na příklad o kyjovské pouti, o hradištské jízdě králů, nebo o slovenském pálení smrtky?

Železnice. — Začíná to špatným spojením Londýna s Prahou. Máme dva luxusní vlaky, jeden z Calais a jeden z Ostende, ale oba jezdí jen v sezóně a jen do Karlových Varů, takže cestující musí v Chebu přeseďat do pražských vozů. Spojení na Vlissingen je příslovečně špatné, a pařížský rychlík, který k nám dováží daleko největší procento západních cestujících, proslul po celém světě několika zvláštnostmi: je pomalý a stojí nekonečně dlouho v každém z větších německých měst. Má nejhorší spací vozy, právě veterány, kteří si už dávno zasloužili právo na pensi. Bývá hanebně přeplněn a snoubí se v něm francouzská nepořádnost s německou drahotou. Jeho vstup na československou půdu je špatný: celní prohlídka v Chebu zdrží vlak někdy skoro až o půldruhé hodiny, takže se v Angličanech, kteří nejsou na podobné evropské procedury zvyklí, zrodí otázka, čemu se u nás říká mezinárodní rychlík. V Československu samotném si stěžují na nedostatek přímých spojů, na věčné přeseďání a na dlouhé čekání v malých, špinavých železničních stanicích.

Silnice. — To je patrně nejbolestnější kapitola a vlastně by bylo nejlépe ji vynechat: Angličané už o kvalitě našich silnic slyšeli, nejezdí k nám a nebudou k nám jezdit. Tvrdí, že Československo má několik dobrých státních silnic, které

mají přilákat cizince, a všechno ostatní že je jen jakýsi balkánský humbuk. Tvrdí také, že máme nejhorší orientační tabulky na světě, zlodějsky drahý benzin, nespolehlivé správkárny, nemožně organizovanou dopravu, gangsterské automobilisty, netečné dozorcí orgány, které dovolily, aby se z našich silnic stala obávaná džungle. Tvrdí, že opatrný automobilista nechá svůj vůz v Německu na hranicích a jede dál vlakem — a mají v tom nepochybně pravdu.

Ministerstvo obchodu neodpovídá.

To jsou tak asi hlavní výtky, kterých se nám od našich anglických hostí dostává. Jsou to, jak už jsme s lítostí přiznali, výtky, z větší části oprávněné. Některé vady jsou téměř neodstranitelné: nemůžeme vymýšlet pro zahraniční hosty drahé vnitrozemské přímé spoje, nemůžeme naučit za půl roku hotelový personál anglicky, nepostavíme si tak hned slušné silnice a patrně se nám nikdy nepodaří zavést na nich pořádek. Mnoho věcí bychom ovšem mohli zlepšit: ministerstvo obchodu, které se zatím při sdělávání brožur spokojuje bezduchým a šablonovitým napodobováním prastarých a ještě k tomu špatných vzorů, mělo by si přibrat na pomoc několik anglických odborníků anebo, když už si nechce chodit pro rozum až do Anglie, mohlo by aspoň užít propagačního materiálu Rakouska. V Anglii má náš Board of Trade, pokud jde o turistickou propagaci, hanebnou pověst a příklad, který vám uvedeme, dokáže, že se mu příliš nekřivdí.

Pan Houghton, majitel velké a insertní zprostředkovatelské firmy Houghton Ellis Ltd., ujal se před několika roky turistické propagandy osmi švýcarských kantonů. Protože obvyklé propagační metody, inseráty, plakáty a přímé dopisy v dobách hospodářské krise nebyly dosti účinné, vymyslel si p. Houghton něco nového: dopsal asi dvaceti nejlepším středním školám a navrhl, že bude anglickým hochům bezplatně přednášet o švýcarských Alpách a že jim předvede několik pěkných cestovních filmů. Šestnáct středních škol, mezi nimi Eton, Harrow a Winchester přijalo páně Houghtonovu nabídku. Výsledek byl, že příštího léta pořádalo jedenáct Public Schools hromadné cesty do Švýcar. K tomu ještě musíme na vysvětlenou podotknout, že anglická Public School je líheň, ve které se pěstují příští ministři, ministerští předsedové a nejvyšší úředníci, že šlechtický synek bývá do Etonu nebo do Harrow zapisován hned, jak se narodí — jinak by totiž nedostal místo — a že malý Stanley, který jel ještě jako Honourable se školní výpravou do Švýcar, vrátí se tam později, už jako Lord Stanley, z vrozeného konservatismu s celou rodinou a s mnoha přáteli. — Takový byl tedy páně Houghtonův vynález. Jedenáct prázdninových výprav, které přivezly do Švýcar anglické školáky s jejich cylindry a škrobenými límci, dokázalo, že to byl vynález dobrý. — Pan Houghton, který má mnoho sympatií k Československu, rozhodl se před časem, že zkusí to, co se osvědčilo ve Švýcarech, také u nás, a vyložil svůj plán ministerstvu obchodu. Na odpověď čeká dodnes a bude na ni pravděpodobně čekat věčně.

Zkušenost, kterou udělal p. Houghton s našim ministerstvem obchodu, není ojedinělá. Se stejným nebo ještě větším nepochopením setkala se každá iniciativa, vycházející z Anglie. Po každé, když jsme se vypyтали na výsledek jednání, které vedl anglický zájemce s našim ministerstvem obchodu, slyšeli jsme stejnou resignovanou odpověď: ve vaší zemi musí mít lidé vrozený odpor k psaní dopisů, váš Board of Trade nám vůbec neodpovídá.

Naše země se bez anglických hostí ovšem obejde; nežijeme, tak jako Itálie nebo Rakousko, z cizineckého ruchu a můžeme tedy postrádat nejen britské turisty, ale i návštěvníky ostatních zemí. Ztrácíme tím však slušný výdělek a vzdáváme se

hodnot, které patrně nelze vyjádřit v penězích, které však hrají v životě státu důležitou roli a které mohou hrát právě v životě státu našeho roli rozhodující. Vzdáváme se totiž onoho intenzivního zájmu, který se rodí jen bezprostředním poznáváním, vzdáváme se přátelství, jehož bychom si mohli, kdybychom dovedli Angličany do své země dostat, získat na trvalo a jednou pro vždy. Je to velká, mocná a rozhodující politická síla a dopouštíme se zlé chyby, jestliže si ji nepěstujeme a jestliže ji přehlízíme. Přejeme si a snažíme se, aby nám Anglie, budeme-li kdy napadeni, pomohla; nepochybujeme o tom, že nám pomůže ochotněji, budou-li nás Angličané znát, budou-li k nám jezdit a budou-li nás míti rádi.

Život a instituce

Stultus:

SSSR a náboženství

II.

Co dělal Vatikán.

Vatikán je jedním z mála států, které nenavázaly dosud normálních diplomatických styků s SSSR a není zatím vyhlídka na to, že by k takovým stykům v dohledné době došlo. Obě strany byly zatím neoblomně nesmlouvavé. Katolictví, právě tak jako protestantství, bylo v Rusku náboženstvím menšinovým a náboženstvím cizinců. Ačkoliv se po revoluci odpadem Polska katolická menšina ještě ztenčila, Vatikán nejen nepřestal jevit o stav věcí v sovětském Rusku zájem, nýbrž ho ještě stupňoval. Považoval asi za zjev pro sebe kladný už sám fakt, že pravoslavlí přestalo být za nového řádu jediným oficiálním náboženstvím země, jak tomu bylo dříve. Příznivý vývoj katolicismu na nové půdě se patrně nepokládal za nemožný, až se revoluční vření poněkud urovná. Snad se počítalo i s možností unie, které si katolicismus ve východní Evropě vždy přál. V každém případě projevoval Vatikán od počátku velmi diplomatickou loyaltitu k jiným náboženstvím sovětského Ruska. Názorný je v tom směru přehled akcí Sv. stolice.

Již roku 1919 máme dokument tohoto zájmu: telegram papeže Benedikta XV. Leninovi ve prospěch persekvaného duchovenstva vůbec a dále jeho dopis z roku 1921, publikovaný katolickým světovým tiskem a volající na pomoc hladovějících v Rusku. Po smrti Benediktově bylo pokračováno v téže politice. Papež Pius XI. nařídil roku 1922 sekretariátu vatikánského státu, aby provedl naléhavý zárok ve prospěch ruského pravoslavného kněžstva a hlavně patriarchy Tichona. Téhož roku chystala Sv. stolice pomocnou vyživovací akci pro obyvatelstvo Ruska postižené hladem. Bylo vybráno 11 poslů různých národností a řeholí, kteří by jeli do Ruska a Pius XI. se obrátil ke Společnosti národů, aby tuto akci podporovala. Papež sám upsal 2½ mil. lir. Z výsledků sbírky měli býti podpoření nejpotřebnější: „bez rozdílu náboženství i národností“. Po dlouhých průtazích s vydáním cestovních pasů se výprava konečně vydala na cestu s příslušnou okázalostí (papež sám při loučení s posly sloužil mši). Musí se říci, že jedenáct katolických kněží šlo do hladové a revoluční rozhárané země s ukázněností dobrých vojáků. Tato ukázněnost je nesporně velkou předností katolické církve.

Jak reagovalo na tyto pokusy sovětské Rusko? Mělo především 13. článek své první ústavy, který právně zaručoval svobodu konati náboženské obrady. Tohoto článku se také sovětské Rusko dovolávalo, a komisař zahraničí věcí Čičerin mohl odpovědět na intervence Vatikánu u Společnosti národů, že v zemi Sovětů je nejen svoboda konfesí, ale „i svoboda protináboženské propagace“. Slovem, může se každý zařadit jak chce. Tato formálně bezvadná odpověď

kurii přirozeně neuspokojila. O navrácení církevního majetku se teprve nedalo mluvit. Vzpomeňme jen, jak výbojná a nesmlouvavá byla sovětská zahraniční politika té doby. Žádali-li spojenci rovněž na sovětském Rusku dohodu ve věci tak konkrétní, jako jsou dluhy, vzbuzoval v revolučně naladěné delegaci jistě v ještě větší míře odpor požadavek, komplikovaný výslovně nepřátelskou ideologií náboženskou. Požadavky Vatikánu neměly přirozeně nejmenších vyhlídek, tím spíše, že při tehdejší svém radikalismu Rusko považovalo Vatikán za quantité négligeable.

Vatikánská výprava byla připuštěna do Ruska z velmi pochopitelných důvodů: pro nouzi, v níž se země nacházela. Roku 1921 psal známý sovětský novinář M. Kolcov ve feuilletonu o americké pomoci: „Bez radosti a uspokojení přijímáme dary buržoasní Ameriky. Chléb milodarů není sladký. Víme přesně: nejdražší se platí za almužnu. Ale jiné cesty jsou uzavřeny. Ať se děti najedí za cenu jakýchkoliv závazků...“ Tato pasáž vystihuje náladu a stav té doby. Milodary se musely přijímat.

Pokus Vatikánu skončil neúspěchem. Nicméně, mohl snad zaznamenat v prvních desíti letech sovětské vlády určitý zisk ve svůj prospěch. Ačkoliv komunismus vyhlásil boj všem církvím a vyznáním, existoval rozdíl v intenzitě, s níž se tento boj prováděl. Nejvíce postižená pravoslavná církev byla přirozeně domácím nepřítelem vlády, dobře známým a tradičním. Katolicismus, stejně nepřipustný ideologicky, byl přece jen cizí. Katolická menšina v Rusku byla malá, ale silná a držela se vůči bolševismu s větší pevností a sebevědomím, než pravoslavní. Cítila své spojení s Římem. Pro nepočtenost uškodit mnoho nemohla a přes neustálou nepřítelství lichotivou výměnu názorů mezi Vatikánem a Moskvou byla nechávána více na pokoji než církev pravoslavná. Neznamenalo to ovšem, že nebyly činěny pokusy zavírat katolické kostely a že se také nezavíraly, že se katolíci kněží nevypovídali za hranice a pod. Ještě roku 1923 zaujala celý západní svět aféra arcibiskupa Cieplaka a Mgra Butkeviče, katolických kněží polské národnosti, kteří se zdráhali vydat církevní majetek. Byli souzeni sovětským soudem, a ortel smrti vynesený 26. března byl pak pozměněn na uvěznění. Nota polské vlády, intervenující ve prospěch obžalovaných, byla ostře odmítnuta. Nicméně se katolické kostely udržely i v hlavních městech, Moskvě a Leningradě, a ještě roku 1925 mohl Mgr d'Herbigni při svém zájezdu do Sovětského svazu sloužit v nich mši a zpočítat věřící. Trpělo se to.

Mnohem více utrpěla katolická menšina za druhé protináboženské sovětské kampaně, při níž již nebyl činěn rozdíl mezi ní a bývalou státní církví. Vatikán odpověděl na to prudkou protikampaní. 8. února 1930 projevuje zase papež sám nespokojenost nad pronásledováním křesťanů v SSSR a zavíráním kostelů. Činí tak ve formě listu kardinálu Pompilimu.

Až do nedávna byla nedůtklivost sovětské vlády v otázkách náboženství tak velká, že stihla i věci, mající k náboženství jen nepřímý vztah, na př. umělecká díla. Proto tak překvapilo, když roku 1934, v den desetiletého výročí Leninovy smrti se v Moskvě hrálo a vysílalo slavné Mozartovo Requiem. Requiem znělo v sovětské Moskvě po prvé. Bylo to tak neobvyklé, že se mimoděk vrylo do paměti. Ale to už se rodily nové časy.

Kostely jsou zase plny.

Když se brzy po vyhlášení nové ústavy začalo v SSSR zase mluvit o náboženství, vyvolalo to jistě překvapení. Co mohlo zbýti z církve tak svědomitě, jak se zdálo, vyhlazené? Občanstvo zapomínalo včuhledě na vše, co jakkoliv s ní bylo spojeno, i na neděle, od té doby, kdy byl zaveden pětidenní pracovní týden. Nicméně již loni v létě budily pozornost články, které se sem tam vyskytly v tisku. Jejich autoři pohoršovali se nad tím, že v kolchozech chodí nejen staří, ale i mladí lidé do kostela, že mládež — i komsomolská — zpívá v kostelním sboru, a to přitom v kolchozech

zámožných, předáckých, konajících údernou práci. Ale kam má člověk po práci jít, aby se rozptýlil nebo vzdělal? Kluby osvětové a zábavní podniky, místní venkovský komsomol nejsou na výši, dodává v komentářích tisk.

Vskutku, odpovědi na nechápavé „proč?“ vládních činitelů znějí vytrvale už po léta: v kostele se pěkně zpívá, je to pěkná podívaná, je tam lépe než v klubu, kde se stále opakuje jedno a totéž. A konečně musí se říci, že kromě té divadelní stránky náboženství, která se dá překonat, existuje patrně v lidstvu touha po individuální koncentraci a očištění, mravní velebnosti a zdokonalení, která není nijak v rozporu s důkladností, pracovitostí a pozemskostí člověka. A tato touha, ať už se jí říká náboženství, filosofie, etika, nebo ať jí nazývají lidé jakkoliv, se asi nedá přejít mlčením.

Nová ústava a náboženství.

K mnohým rozhovorům dala podnět ústava samotná; zvláště ony články, které pojednávají o totalitě volebního práva aktivního i pasivního. První praví, že každý občan od 18 let má právo volit a být zvolen, není-li bláznem, nebo nebylo-li mu při soudním trestu odňato volební právo. Druhý mluví o rovnosti voleb nezávisle na „rasové a národnostní příslušnosti, vyznání, vzdělání, sídlišti, sociálním původu, majetkovém stavu a minulé působnosti.“ Tyto články, zrušující bývalá třídní a ideová omezení občanských práv, vyvolaly v stranických a blízko ke straně stojících vrstvách obyvatelstva velké překvapení, neboť z nich plynulo, že volit bude i kněžstvo, dříve práv zbavené. Údiv, ba nespokojenost tohoto občanstva, zřejmě radikálněji naladěného než vláda, pozorujeme na vytrvalosti, s níž se k otázce vrací při veřejné, celostátní a dlouhé debatě o návrhu ústavy. Vyskytl se dokonce kuriosní návrh, aby, nemohou-li volit lidé, jimž soud odňal k tomu práva, bylo tedy odsouzeno hromadně všechno duchovenstvo, aby, prostě řečeno, neprekáželo. Konečně se vyskytují v dopisech, zaslaných do novin, nářky, že „služebníci kultu“ si po uveřejnění ústavy osvojili novou taktiku, že mluví pro ústavu a pro vládu, a co se s nimi má u všech sakrální dělat, a jak je potírat, když jsou loyální už hrůza! Všechny ty námitky byly patrně příliš citelné a muselo se na ně veřejně odpovědět. Stalo se tak v článku předsedy svazu bezbožníků Jaroslavského, tudíž člověka stojícího mimo podezření ze sympatií k náboženství. Článek byl pak vydán velkým nákladem. Jeho obsah se dá shrnout do čtyř bodů.

1. Bylo by nesprávné zbavovat kněžstvo soudním řízením volebních práv, to jest zacházeti s ním jako se zločinci, neboť takový čin by byl vyložen věřícími jako omezení svobody vyznání a v cizině by toho užili proti SSSR nepřátelé. „Ovšem, — píše Jaroslavský, — nestojí to za to a Ústava se nesmí „pošpinit“ bodem, který by zeslabil samotnou zásadu všeobecnosti voleb. Kdybychom do ní uvedli takový bod, dotkl by se nejen „kléru“, ale i těch, kdož ještě dnes zůstávají pro nejbližší období věrní náboženství a církvi. A takových se ještě najde mezi pracujícími jistě aspoň několik milionů.“

2. Přiznáváme-li svobodu konati obřady všem občanům, proč bychom zbavovali práv ony věřící občany, kteří na přání ostatních obřady musí konat? Tomuto myšlenkovému pochodu se nemůže upřít logika. Ale což minulost? Na tuto choulostivou otázku odpovídá bod třetí.

3. Ve spojení s tím je slyšet tuto námitku: „ale vždyť byli služebníci kultu do dnes zbaveni volebních práv. Kdož tuto námitku vyslovují, nepozorují, jak sami sebe potírají. Nu ano, d o s u d existovala u nás omezení, která se ruší novou Ústavou. Nelze se ve všem řídit jen minulostí.“

(Nevím, jak bylo bezbožné obyvatelstvo s tímto vysvětlením spokojeno, i když Jaroslavský ve své knížečce ujišťuje, že odmítavý postoj vlády k náboženství se nijak nezměnil. Protináboženská propagace se nijak nezmenší. Ovšem, praví Jaroslavský, užívaje známého nám výrazu

„administrativní opatření“, je třeba umět bojovat a administrativní opatření nejen boji nepomáhají, ale i škodí mu. A ostatně, komu může uškodit, že asi sto tisíc kněží všech vyznání — víc jich nebude — bude volit. Jaroslavský si nedovede také představit, že by masy nějakého duchovního zvolily. Čtvrtý bod je rázu velmi pedagogicko-psychologického.)

4. „Jak reaguje zahraniční buržoasní tisk na to, že bylo dáno volební právo služebníkům kultu? Je třeba rovnou říci, že by byl velmi rád, kdybychom zbavili kněze volebních práv.“ Čti: proč bychom neudělali něco nepříjemného a pro nás neškodného třídnímu nepříteli? Tak bylo formulováno officiosní stanovisko.

Od konce loňského léta do začátku tohoto roku se odehrály v SSSR politické události, které, jak víme, pro celý svět byly ohromným překvapením. Mním oba procesy, jimiž však, jak se zdá, není ještě zdaleka zakončena řada osobních i politických změn. Zároveň asi od února letošního roku objevují se v sovětském tisku zase četné zmínky o náboženské otázce, a jsou to právě ty hlavy, které vyvolaly v evropském tisku tolik ozvěn a nezřídka předčasných a ukvapených závěrů. Slovem, usoudilo se, že se v SSSR chystají jakési změny ve prospěch náboženství. Kolik je na tom pravdy, poví nejlépe samotný sovětský tisk. Vybírá zprávy nejdůležitější.

Hledají se vinníci.

„Izvěstija“ z 18. února přinesly článek svých dopisovatelů z venkova, nadepsaný „Pracovat a neřukat“. Kritisovaly okresní výkonný výbor města Počepu, který prý lajdačí a nevěšmá si práce nepřátelských živlů... Tyto síly působí nyní často pod rouškou náboženství. V Počepském okrese je — 32 fungujících kostelů. Využívajíce „neutralitu“ okresních vůdčích osobností, rozvinuli někteří církevní a sektářští činitelé rozsáhlou práci. Spočívala podle slov autorů ve výzvách, aby se v sobotu a neděli nepracovalo. Následuje výpočet vsí, v nichž se toto zlo zvláště rozmohlo díky silnému vlivu sekty baptistů. V jiné vsi organizovali církevníci průvod v době největších letních polních prací. Využívajíce pomoci místních vládních úřadů, nasazují klerikálové a sektáři své lidi i do kulturních venkovských podniků. Klerikálové se plíží i k mládeži. Působí skrze rodiče na školáky. Odluzují děti z pionýrských oddílů. Vytvořili v pedagogickém ústavě mezi budoucími učiteli kroužky spiritistů. Za klerikály stojí jen starší lidé a nejméně kulturní část žen. Bojovat by se dalo, ale nové vedení okresů bojuje s církví jen projevy a prohlášeními. „Místní svaz bezbožníků nedělá nic.“ Není lidí, kteří by konali protináboženské přednášky. Kolchozní čítárny a rudé koutky zahálejí.

Taková je bilance jednoho okresu. 10. března otiskly „Izvěstija“ zprávičku, která byla výsledkem článku. Praví, že byro počepské okresní rady uznalo kritiku za správnou a slíbilo, že článek „Izvěstijí“ prodebatuje jak na schůzích strany, tak v zasedáních selských rad. Velmi živě reagoval na tento článek, jakož i na jiné podobné poplašné signály, komsomolský tisk. Tak na př. „Komsomolská pravda“ kritisovala špatnou protináboženskou práci oblastního výboru komsomolu kujbyševského. Byl tam načrtnut jen plán práce, ale práce nebyla konána. Musí se trpělivě a soustavně pracovat, říká pohněvaně list, věděc, o čem máte lidi přesvědčiti. Avšak: „Každý komsomolec prohlásí, že nevěří v boha. Ale ani zdaleka každý komsomolec nevyšvětlí, proč jsou náboženské předsudky škodlivé“. Komsomol i bezbožníci dívají se na situaci příliš optimisticky. Tolik praví noviny. „Izvěstija“ z 12. března píše:

„Práce pro překonání náboženských předsudků a pro propagaci světového názoru zůstává pozadu za požadavky přítomné chvíle. Mnohé organizace místní a stranické úplně zanedbaly tento obor práce. Mnozí bezbožníci z militantů se stali spícími bezbožníky. Zapomněli, že náboženství neodumírá automaticky. A tam, kde spí bezbožníci a místní organizace, začínají působit sektáři a jiní zástupci popství.“

A „Izvěstija“ z 10. března přinesly údaje o dnešním stavu Svazu bezbožníků. Začaly alarmujícím tvrzením, že se při nastávajících volbách budou klerikálové snažit prosadit své kandidáty. Boj proti nim je důležitější než kdykoliv. A zatím: „Před čtyřmi léty čítal Svaz 5 milionů členů. Jaký je počet jeho členů dnes — nikdo z pracovníků Svazu nemůže přesně říci. Jednatel Ústřední rady soudruh Pestunovič uvedl číslici 2 mil. Odpovědný tajemník Svazu bezbožníků Oleščuk je zdrženlivější: soudí, že ve Svazu bezbožníků zbylo ještě méně registrovaných členů. Noviny poukazují na to, že „Svaz prožívá silnou organizační krizi“. Oblastní rady, zvolené před šesti lety, se téměř všude rozpadly. Stává se, že revisor z ústředí nenachází v okrsku organizaci, protože existuje jen na papíře. V 16 administrativních jednotkách (krajích, oblastech a národnostních republikách) neexistují nyní organizace bezbožníků ani formálně. Je pravda, praví „Izvěstija“, že Svaz bezbožníků pracuje špatně, že lid nechce poslouchat šablonovité, zastaralé fráze, jichž bezbožníci při své propagaci užívají, nemluví ani o tom, že není dost propagátorů a že někteří z nich jsou „prostě pologramotní“.

V čem se vidí pasivita bezbožeckých organizací a komsomolu? K tomu nám poskytuje zajímavá fakta „Komsomolská pravda“. Na příklad: „Loni na jaře ve vsi Borovice shledal člen strany, ředitel školy Chorobryj, že v předvečer velikonoce nemá mládež tančit. Sice by se mohli urazit věřící. Po představení byl klub uzavřen. A co se stalo? Všechna mládež se vydala z klubu do kostela.“

Setkáváme se i s jinou starou bolestí bezbožníků: s otázkou vlivu rodičů na děti. V únoru stěžuje si na to trpce nejvyšší hlasatel protináboženských ideí, Jaroslavský. Avšak to, co říká, zní v poslední době nějak málo přesvědčivě. Je příliš pravověrně-nehynbý. Nuže, Jaroslavský píše: „Redakce pionýrského listu „Vždy připraven“ obrátila se na mne s otázkou, co má dělat pionýr, nutí-li ho nábožní rodiče chodit do kostela a vyhrožují mu, že ho vyhodí z domu, neposlechne-li jich.“ Zjistila to na př. pionýrská buňka, již pionýr Miša tento fakt tajil, a udělila mu proto poslední důtku. Noviny se ptají Jaroslavského, co se má dělat: „Vždyť není možno odcházet z domu a neposlouchat rodičů.“ Na otázku novin odpovídá Jaroslavský zase otázkou, pohoršenou a bezradnou: „Což je sovětské právo v tomto případě bezmocné, což není na straně dítěte?“ A dále: „A když už by musel Miša odejít z domu, ať má jistotu, že nezůstane na ulici jako bezpřístřešný.“ Závěr článku zní pesimisticky: „Není o pionýra bojováno, není mu pomáháno, není individuálně působeno na jeho rodiče — slovem není toho, čím se musí zabývat pionýrský oddíl.“ Tak se věci mají dnes.

Pohled do náboženského tábora.

Tisk informuje též o opačné stránce věci — o silách a činnosti náboženského tábora. Činí tak ovšem nepřilíš často, a ne vždy přesně, neboť se tu jedná o nepřítel. „Izvěstija“ z 28. února, vylicíivše v obvykle temných barvách stav kulturní práce na venkově, dodávají: „A tak v řadách zaostalých vrstev kolchozníků a jedinoličníků (t. j. držitelů individuálního hospodářství, pozn.), roste působnost klerikálů, kteří začali v poslední době projevovat aktivitu. V okrese je tatarský kolchoz. Nachází se vedle okresního střediska.“ To znamená, že obyvatelé kolchozu byli, nebo snad ještě jsou, vyznání muslimského. Nu, a tuhle si přinesl do místního úřadu mullah, mohamedánský duchovní, žádost o přijetí do kolchozu. „Pracovat nehodlám, prohlásil mullah. Chci být kolchozním mullahem — ať se mi platí podle trudodní.“ (Pracovní den.)

Nyní dva obrázky ze života sektářů, tak jak je podává „Komsomolská pravda“. První případ připomíná svým ovzduším a psychologii velmi staré časy ruského venkova. Zkrátka a dobře, mladá dělnice a komsomolka Falja začala za večerů kamsi mizet a vzbuzovati podiv kamarádek svou zamlklostí a uzavřeností. Vloni v srpnu vrátila

tajemníkovi místního komsomolského výboru svou komsomolskou legitimaci. Tajemník to přijal klidně a škrtl Falju ze seznamu členstva, aniž se jí ptal, proč tak činí. Za několik dní zmizela dívka z dělnické usedlosti: „Uplynuly dva měsíce. A zcela náhodně dověděly se kamarádky, že Falja žije nedaleko továrny, ve vsi Sotnikovo u evangelíků-sektářů. Dívky se vydaly za ní. Avšak domluvy kamarádek nevedly k ničemu. Falja zůstala u sektářů »zachraňovat duši.« List upozorňuje dále, že v továrně je málo úderníků stachanovců (je to lněkombinát), že málokdo pracuje, jak norma pracovat žádá. V továrně se objevilo tedy heslo: „Kdo se chce stát stachanovcem, ať jde do sekty evangelíků. Jen, bude-li se modliti, splní pracovní plány.“ Je ovšem pravda, že někteří sektáři, i za starého Ruska, kdy byli právě tak v nemilosti u vlády, jako dnes, byli považováni za velmi dobrou pracovní sílu v jistých oborech, a že byli proto šetřeni. „Koms. pravda“ dělá objektivní závěr: „Odnímá-li evangelická sekta komsomolu mladou soudružku, znamená to, že nepřítel pracuje v tomto ohledu aktivněji, než naše organisace“. List dodává, že dívka Falja není osamocena. „Desítky mladých lidí jsou u sektářů.“ Mladá komsomolka, která též chodí k sektářskému činiteli, řekla na schůzi: „Proč bychom nechodily k strýčkovi Vaňovi? Je srdečný a mluví s námi vždy jemně. Strýc Ivan mluví z duše, ne tak, jako náš tajemník Petr Vasiljevič“ — dodala komsomolka Nina Glebová, stachanovka tkalcovny. Následuje dlouhý výpočet hříchů místních činitelů, nepravostí, které činí, hrubostí, s jakou s mladými dělnicemi mluví, nezájmu, který jevi o život a bolesti mládeže.

Druhý případ také podezřele připomíná sektářskou historii z ruského románu 19. století, takhle z Lěskova. List vzpomíná záhadné smrti dívky Marusi Pestrikové z Murašinského okresu, zavražděné asi před půl rokem. Byla z rodiny sektářů, její rodiče zemřeli, když byla dívka ještě malá; vychovávala ji babička. Když babička začala naléhat, aby se připojila též k sektě (t. zv. Jefimovské) a Marusja to odmítla učiniti, objevila se jakási cizí žena, která děvčeti napovídala, že její matka je naživu a čeká na ni u sektářů. Dívka poslechla a šla s ženou k vůdci sekty, do lesa. Za nějakou dobu byla nalezena její mrtvola zahabaná v lese. Šetření zjistilo znásilnění a smrt udušením.

Není pochyby, že vedle sekt rázu protestantsky neškodného, ba naopak, vyznačujících se pořádností a čistotou života, existovaly a zachovaly se snad v Rusku sekty rázu pochybného, mající často nejvíce co dělat se slepým fanatismem a divnými zvrácenostmi. Než jak se věci mají dnes, bylo by třeba zjišťovat na místě. Jedná se o jinou věc. Vzpomínajíc uvedeného případu, píše „Koms. pravda“:

„Když se pozorněji zadíváš na život náboženských obcí, bje nejdříve do očí, že církev, přizpůsobujíc se novým podmínkám, zahodila svou „nesmiřitelnost“. Ještě před deseti — patnácti lety popi-starooobřadníci v Danilovce ukládali za nedodržení postu církevní trest. Ještě před pěti lety se do modlitebny nepřipouštěl muž, jehož tvář byla „poskvrněna“ dotekem břitvy. (Starooobřadníci, pronásledovaní od dob patriarchy Nikona, t. j. druhé poloviny 17. století a zvláště také za vlády Petra I., neholili si vous, pozn.) Nyní popí o takových „maličkostech“ skoro ani nemuknou. Jsou na všelijaké ústupky. V Borovici během roku bylo nejméně pět případů, kdy žáci nižší střední školy, 10—12letí hoši a dívky, kteří již dávno nenavštěvují kostel, byli zvaní za kmotry při křtu dětí. Matky je podle popovy nápovědi přemlouvaly: „No, pokloníš se jednou, dvakrát, třikrát — vždyť ti z toho hlava neupadne; vidíš, jaké se ti dostává úcty.“ Lichotivce důvtipně dětské samolibosti (není to maličkost, je ti deset let a jsi již kmotrem nebo kmotrou), pronikli klerikálové do dětského prostředí.“

Velmi zajímavé údaje o soudobém stavu církve přináší týž list. Údaje pocházejí z kostelních účetních knih. Tak příjmy „Trifono-Adrianovské náboženské společnosti“ v Moskvě činí za tři roky 668.451 rublů. V moskevské církvi Vzkříšení za stejnou dobu: 405.963 rublů. Pomyslí-li se,

že peníze jsou získány z prodeje svící, snubních prstenů, křížků, svatých obrázků atd., překvapuje to tím více. Svíce, jak říká list, se dokonce prodávají dvakrát: věřícím a pak, když zbudou oharky, ještě jednou — spekulantům. Mnoho peněz přinášejí církevní sbírky. Velmi se pečuje o dobré pěvecké sbory, důležité při pravoslavné bohoslužbě. V moskevském kostele „Preobražení“ za 9 měsíců 1936 vydáno na sbor přes 20 tisíc rublů, v církvi „Vzkříšení“ za tři roky a 4 měsíce přes 128 tisíc. Autor článku se domnívá, že skutečné příjmy kostelů se rovnají ročně „stům milionů rublů“. Tak nepracující živly, praví autor, dovedou tahat peníze z pracujících.

Země je obrovská. Z celkového počtu 180 milionů přes sto milionů občanů žije na venkově. Zkuste je uhlídat. Kdybych měl charakterisovat citované projevy tisku, bez pochyby mezi sebou ideově spojené, neváhal bych nazvat je částí předvolební kampaně. Soupeř se ukázal být silnější, než se předpokládalo. Odtud pochází zájem a intenzita, s níž se dnes k náboženství tisk vrací.

Nu ano, ovšem, řekne se. A co projevy docela jiného druhu, než právě citované, ty, které svádějí k domněnce, že poměr vlády k náboženství se mění? Zatím co ostatní tisk vedl protináboženskou předvolební kampaň, vyšel v „Pravdě“, v samotné „Pravdě“, prosím, smířlivý článek: „Proč dostala učitelka Pokrovskaja výpověď?“ Učitelka němčiny Pokrovskaja byla na podzim roku 1936 při debatě o státní ústavě podrobena výsledku ředitelem školy. Zeptal se jí nejdříve, zda kněz může volit. Nevěděla to příliš dobře, neřekla však nic nepřipustného — jen to, že kněz může volit, složil-li před několika léty svou funkci. Další otázka byla: může vychovatel být člověkem věřícím? Učitelka odpověděla, že podle jejího soudu by věřícím být neměl. Ředitel na to prohlásil, že Pokrovskaja agituje pro zvolení popů do sovětů a nenechal se přemluvit od ostatních učitelů, že nic takového řečeno nebylo. Dodal dokonce, že Pokrovskaja má všechny zdi vystlány ikonami. Namítlo se mu, že v bytě je jen jedna maličká ikonka, náležející babičce učitelky. Ale věc už byla zpečetěna, a brzy na to dostala učitelka výpověď „pro anti-sovětské vystoupení“. Začíná se dlouhá a pro líčení příliš spleť táhanice stížností, bezpráví, překrucování vydaných svědectví a zase stížností u jiné instance. Pomohl teprve dopis, napsaný „Pravdě“, která odevzdala případ soudu veřejnosti. Odsuzujíc jednání osob a úřadů, které ubohé učitelce prováděly nepřijemnosti, „Pravda“ napsala: „Ústava dává přímou odpověď o víře, o svobodě svědomí v naší zemi... Věřící není nepřítelem sovětské vlády, to se musí pevně zapamatovat. S náboženskými předsudky je třeba bojovat protináboženskou propagací, nikoliv zbavováním práce, nikoliv administrativními prostředky.“

Důležitá je skutečnost, že takové věty mohly vůbec být napsány. Avšak zatím žádné radikální obraty se s náboženstvím v SSSR nedějí. Není zatím ani možno říci, zda se v budoucnu dítí budou. Býti prorokem počasí pro tuto zemi je úkolem celkem nevědčným. Z nesčetných drobných událostí můžeme v poslední době jen vyvozovat, že se občanovi, drobnému občánkovi, velmi vychází vstříc, pokud běží o jeho tužby. Stěžuje si již rok, více než jindy, na špatné parní lázně a špatný salám, na špatné vykonavatele moci a na nezájímavost knih. Stěžuje si na jakost papíru a sešitů. Na špatné jídelní lístky a nudné programy biografů. Tisk a úřad mu odpovídají na tyto stížnosti, ochotně a pohotově přitakají, zkoumají případ za případem a snaží se pomoci. A posílení občané pokračují ve svých výpočtech a vysvětlují, co se jim líbí a nelíbí. Zatím se setkáváme při této úzkostlivé starosti vyhověti přání občanů s konkrétními jednotlivými případy, s čistě životními podrobnostmi. Zda se občanovi bude vycházet tak vstříc, napadne-li ho snad jednou činiti námitky vážnějšího rázu, nemůžeme dnes ještě vědět.

feuilleton

Slovo, ktoré ovládlo svet

Co je gentleman, to ví dnes každý, nejen Angličan. Tento pojem pronikl všemi svétadily a roznesl zásady anglické civilizace do celého sveta. A tento ideál muže je možno srovnati pouze s velikými ideály starověku nebo renaissance. Gentleman je pilířem anglické vlády nad světem i anglického mravního nazírání.

Kdyby tento pojem byl vznikl v Německu, měli bychom jisté o něm komentáře, přesné výklady a definice. Důmysl Angličanů poznáme z toho, že tohoto pojmu sice ustavičně užívají, nikdy však jej nedefinují tak přesně, aby jim byli nějak schematicky a stroze vázáni. Tento anglický národní ideál si může každý v mezích svých duševních schopností osobně vykládati.

Tak došlo k tomu, že před nedávnem veliký anglický denní list vypsal anketu o tom, kdo má vlastně býti pokládán za gentlemana. Z této ankety poznáme názory z nejrůznějších konců sveta a z nejrůznějších sfér anglického světového názoru.

Několik vtipů.

Anglický humor má velkou výhodu v tom, že leží těsně vedle životní vážnosti. Jen Angličané se dovedou v téže větě vedle sebe hlasitě smát a hned být zas smrtelně vážní. Proto se nebojí ironicky mluvit i o tomto vážném tématu. Mnoho z osobností známých i neznámých, jež na anketu anglického listu odpověděli, dovolilo si žertovati o tomto národním ideálu, aniž se bylo třeba obávat, že by tím tento ideál byl nějak poškozen. Jedna dáma řekla:

„Gentleman je ten otec, jenž dovede zdvořile naslouchati vyprávění o zázračných vlastnostech cizího dítěte, ačkoliv hoří netrpělivostí vyprávět o zázračných vlastnostech svého vlastního.“

K tomuto stručnému chvalozpěvu na dobré vychování a ukázněnost dodává jiná autorka, jež kromě humoru má i klasické vzdělání:

„Gentleman by se měl všemi vlastnostmi podobati manželce Caesarově.“

Vykládejte si to jak chcete. Kdosi jiný uplatňuje své zkušenosti v rozhlasu:

„Gentleman je ten člověk z ulice, jenž mluví angličtinou hlasatele britského národního rozhlasu.“

Hlasatelé anglického rozhlasu totiž svou zemi nejen rozhlašují, nýbrž ji skutečně reprezentují. Mají klid, lehkost a samozřejmě sebevědomí skutečného anglického občana. Jiný praví:

„Gentleman je ten, kdo se podivuje růžím v sousední zahradě, a nic mu v tom nepřekáží, že plot je povalen.“

Vedle žertovných odpovědí nechybí tu ani odpovědi sentimentálně pathetické, jako:

„Gentleman je každý, kdo myslí a mluví a jedná tak, aby nic z toho nemusil zatajit před svou matkou.“

Co říkají demokrati.

Množství z autorů, kteří spolupracovali na této anketě, definují pojem gentlemana podle toho, jaký je jeho poměr k ostatní společnosti:

„Gentleman je ten, kdo se vždycky vystavuje kritice, kdo přizná své chyby, kdo vždycky pomůže kamarádovi.“

„Gentleman je ten, kdo respektuje pocity jiných. Pokud nemůže činiti dobré, nikomu alespoň neublíží.“

„Gentleman je ten, kdo nikoho neurazí. Slovem, činem, svým chováním, ani svým oděvem.“

„Gentleman nosí vznešené i nejstarší oblek, chová se vždycky nenáročně, neprojeví nikdy špatnou náladu a neužívá nikdy silných slov.“

„Gentleman urazí bližního jenom tehdy, když to má výslovně v úmyslu.“

Jeden z autorů cituje Wiliama Hazlitta:

„Gentleman rozumí tomu, jaké sebeovládání od něho požadují jiní. A stejné sebeovládání požaduje od jiných.“

Od narození nebo výchovou?

Označení gentlemana znamenalo původně určitý stav. V oxfordském slovníku se dočteme, že gentlemanem byl dříve ten, kdo nosil zbraně a při tom nebyl šlechtic. Gentlemanem byli šlechtici, kteří tvořili osobní průvod krále nebo knížat. Později byli gentlemany muži význačného sociálního postavení, zámožní a také lidé, kteří neměli určitého povolání a měli dosti volného času vésti kultivovaný život. Teprve moderní pojem slova gentleman se rozšířil na každého muže rytířských instinktů, dobře vychovaného a jemných názorů.

Sledovati tento pojem je kus kulturní historie v nejužším rámci. Můžeme tu sledovati, jak označení určitého stavu se stává časem pojmem pro určité ocenění a konečně charakteristikou vlastností, které se vznešeným rodem nemají nic společného. V tomto vývoji je vidět všechny stupně od feudalismu až do demokracie.

Ještě dnes nalézáme v některých definicích stopy tohoto původního nazírání:

„Gentleman má povýšenost, získanou rodem nebo výchovou. Jako přirozený zvyk je mu vrozena odpovědnost, smysl pro právo a smysl pro požadavky a city jiných.“

První část této odpovědi vyvolala živý odpor anglických čtenářů, takže anglické noviny otiskly dopis tohoto znění:

„Pane, váš spolupracovník, jenž tvrdil, že nezbytnými složkami ke charakteristice gentlemana jsou rodem nebo výchovou získaná povýšenost, se tímto zdvořile vyzývá, aby nám vysvětlil, jak na svých kandidátech gentlemanství pozná tyto výsady ve veřejném basénu.“

Jiný ze spolupracovníků připomíná výrok Jakuba I., jenž pravil:

„Mohu sice jmenovati někoho lordem, ale jenom Bůh všemohoucí může stvořiti gentlemana.“

Ohledy a zdvořilost.

Mnoho Angličanů, kteří spolupracovali při této anketě, je toho názoru, že gentlemana charakterisuje především ohleduplnost, zdvořilost a schopnost vmyslíti se do situace druhého:

„Gentleman je přátelsky snášenlivý a je nad průměr zdvořilý. Má dobrý vkus a bezpečný smysl pro důstojnost.“

„Gentleman nenávidí pomluvy, nepohne tváří, když slyší něco nepřijemného, je přátelský, zdvořilý a rytířský k bohatému i chudému. Zastává se i neposlednějšího ze svých přátel.“

„Gentleman uznává svou vlastní cenu i cenu ostatních. Při tom nečiní rozdíl, jsou-li jiných názorů nebo jiného životního postavení.“

„Gentleman se chová vznešeně a není egoistický. Dělá ty dobré a přátelské skutky už dnes, ke kterým vy a já se rozhodneme až zítra.“

V podobném smyslu zní i citát z básníka Richarda Barnfielda, jenž požaduje od gentlemana laskavost a shovívavost ke každému tvorů:

„He is a gentleman because his nature is kind and affable to every creature.“

Chvála slušného chování.

Z dalších definic pojmů gentlemana se dovíme leccos o anglickém životě soukromém i společenském:

„Gentlemanem je muž, jenž nepolíbí dvuku, maje klobouk na hlavě.“

„Gentleman se chová ke všem členům své rodiny se stejnou úctou a zdvořilostí, s níž nakládá se svými nejmilovnějšími přáteli.“

„Když gentleman mluví se svou paní, projevuje jí každým slovem, že je opravdová lady.“

„Gentleman je ten, kdo se těší úctě mužů, důvěře žen a lásce dětí.“

Ke slušnému chování podle anglického názoru patří také nikdy nemluvit příliš mnoho o sobě samotném:

„Gentleman se pohybuje v oficiálních formách zdvořilosti a běžné morálky. Při tom skrývá vše, co by prozradilo něco z jeho soukromého života nebo z jeho hospodářského postavení.“

Stejně jako má gentleman mlčet o svém finančním postavení, má skrývat i všechny své city:

„Gentleman je zdvořilý a pozorný a není nikdy přehnaně dvorný k žádné ženě — ať už je mladá, ve středních letech, nebo stará, hezká, ucházející, nebo ošklivá, — a nebo ať je to jeho vlastní žena.“

Jak vypadá gentleman podle názoru žen, dovíme se z dalších citátů:

„Gentleman je ten ideál, jehož se dožaduje každá žena na svém muži. Náhodou se tento ideál podobá vždycky manželce jiné ženy.“

„Gentleman je vždycky ten, kdo byl prvním manželem některé ženy.“

Co ještě zbývá.

Je vidět, jak širokým zůstal podnes pojem gentlemana. Je to prostě souhrn všech nejlepších vlastností, jimž se Angličané a Angličanky podivují na mužích. Charakteristické a odlišné jiných národů je právě to, o čem Angličané sní a čemu se podivují. Žádný jiný národ nemá ideál mužnosti tak jasný, tak konkrétní, nemá ideál tak plný pedagogické tendence.

Gentleman musí mít ještě celou řadu jiných vlastností, než ty, o nichž jsme mluvili. Musí být také chytrý, čestný, musí uskutečňovat to, co si předsevzal, musí každou věc podnikat účelně. Při tom podléhá pojem gentlemana, pokud je chápán jen povrchně společensky i zasloužené kritice. Kdosi citoval slova Cromwellova z roku 1643:

„Mně je milejší voják v obyčejných šatech, jenž ví, co má rád a za co bojuje, než všichni ti páni, kteří se nazývají gentlemany a při tom nejsou nic.“

Tato kritika opět vychází z pojmu gentlemana, neboť gentleman ke kritice vybízí a vždycky ji snáší. Jeho ideály nejsou nikdy ztrnulé, a proto také tento pojem, tak typicky anglický, je současně ideálem tak široce lidským.

F. V.

dopisy

Problém autostrady u nás.

Vážená „Přítomnosti“!

Četl jsem se zájmem články v čísle z 28. července, kde se chválí autostrada a — v souhlase s Baťou — propaguje i u nás, kde prý „drobní pracovníci“ rozbijí kdekjaký projekt vyššího formátu, jako most na Pankrác, petřínskou komunikaci, podzemní dráhu a i tu autostradu. Nechci patřit k tomuto druhu všekazů, ale na druhé straně přece jsem proti autostradě, tak jak byla navržena — buď jako úhlopříčná republikou, nebo jako spojka Košice—Praha, nebo dvojnásobné silnice Kum-

pošt—Fuchs. (Podotýkám ostatně, že otcem této myšlenky byl v r. 1920 ing. A. Sýkora, který si ji představoval jako železnici, pokračující až do Oděsy.)

Proti autostradě grandiosního stylu mám tyto důvody:

1. Z našich 8500 km státních silnic je upraveno pouze asi dvě třetiny. 2. Z 65.000 km okresních silnic, pokud vím, procentuálně daleko méně. 3. Autostrada Švarcova (do Košic) měla stát asi 2,5 miliardy, Kumpošt—Fuchs dokonce 6,5 miliardy Kč. Přitom však nám chybí řádná silnice ve směru asi Něm. Brod—Prostějov—Zlín—Slovensko a tolik s ní rovnoběžných linek, kolik je (i s hlediska regionálního) třeba. Tedy nejen Bohumín—Čadca a Břeclava—Bratislava, ale v první řadě Uh. Hradiště—Trenčín, Makov—V. Bytča, Hodonín—Trnava, spoje přes Klobouky a Püchov s patričným prodloužením Slovenskem na východ. Právě proto, že naše území je tak úzké, nelze sázeti na jedinou, byť i sebe dokonalejší linii, nýbrž na více linek paralelních, z důvodů čistě strategických. Německo, kde zázemí je hluboké, má zcela jinou posici.

Nemluvím ani o tom, že by sotva bylo spravedlivé, aby výhod autostrady bylo účastno pouze obyvatelstvo úzkého pásu a ostatní nic.

Největším zdržením pro motorová vozidla jsou města; na Prahu, zvláště pro toho, kdo se tu dobře nevyzná, dlužno počítati minimálně půl hodiny zdržení, oproti volné silnici, takže průměr rychlostí Prahou nebude valně přes 25 km proti 60 km venku. Prvá podmínka zrychlení tempa jsou tedy objezdné silnice kolem měst i obcí; pak odstranění nebezpečných míst, místy rozšíření, klopení silnice atd. Kdybychom investovali uvedené autostradové miliardy tímto způsobem, mělo by z toho prospěch veškeré obyvatelstvo státu, neboť by to znamenalo mnoho tisíc kilometrů nových silnic, úprav i oprav. Ovšem, pomocí akciové společnosti by se pak problém řešiti nedal, kdežto autostrada (s mýtem) ano.

Jsou ještě protidůvody jiného rázu: politika našich železnic, které brzdí automobilismus, ač samy již dnes nevědí, kterak zdolají pouhé kampaňové maximum. Pak konečně, že autostrada má smysl pouze pro vozidla, která snesou trvalou rychlost od 80 km výše; to nejsou lidová vozidla, následkem čehož jich u nás nikdy mnoho nebude.

Proč budovala Italie autostrady? Milán—Como; Řím—Ostia; Řím—Neapol. Prvá spojuje bezmála milionový Milán s místem rekreace; druhá Řím s mořem; třetí: dvě největší italská města pouze 160 km od sebe vzdálená. Tato poslední silnice byla ostatně v r. 1926, kdy jsem po ní jel, ve stavu východoevropském.

Jinak je známo, že německé autostrady — po zkušenostech italských — používají přímek jen krátkých (asi 5 km max.) s mírnými oblouky. Přímé silnice jsou pro řidiče duchamorné. Tímto způsobem nutno se řídit při stavbě nových spojů; lze samozřejmě nové silnice zakládati tak, aby bylo kdykoliv možno ze silnice úzké udělati širší. Třeba na to už předem pamatovati u mostů a viaduktů.

Mé kredo o silnicích tedy je to, že, pokud máme nějakých 80% všech silnic ve stavu podprůměrném, musíme napřed vyřešiti nejdůležitější partie těchto silnic, opatřiti je chybějícími vložkami, spoji a korekturami a teprve pak přikročit k autostradě. K vůli té k nám cizinci ještě nepojedou, stejně jako my nejezdíme k vůli ní do Rakouska nebo do Italie.

V dokonalé úctě oddaný

Ing. O. Kovařík.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ
TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí čís. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.